

Tiina Oja

JOUSTAVA PIENRYHMÄTOIMINTA VARHAISKASVATUKSESSA

Tapaustutkimus kasvattajien näkökulmasta

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta
Kandidaatin tutkielma
Joulukuu 2019

TIIVISTELMÄ

Tiina Oja: Joustava pienryhmätoiminta varhaiskasvatuksessa. Tapaustutkimus kasvattajien näkökulmasta.
Kandidaatin tutkielma
Tampereen yliopisto
Varhaiskasvatus
Joulukuu 2019

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia joustavaa pienryhmätoimintaa varhaiskasvatuksessa kasvattajien näkökulmasta. Tutkimustehtävänä oli selvittää, miten joustava pienryhmätoiminta määriteltiin tutkittavassa ryhmässä ja millaisia kokemuksia kasvattajilla oli joustavasta pienryhmätoiminnasta. Erityisesti oltiin kiinnostuneita joustavan pienryhmätoiminnan hyödyistä ja haasteista.

Tutkimus on laadullinen tapaustutkimus. Tutkimuksen aineisto kerättiin puolistrukturoiduilla haastatteluilla syksyllä 2019. Tutkimukseen haastateltiin kolmea varhaiskasvattajaa yhden päiväkodin kolmesta eri ryhmästä. Aineiston analysoinnissa käytettiin teorialähtöistä sisällönanalyysia. Sisällönanalyysia varten muodostettiin analyysirunko aikaisemmista tutkimuksista nousseista teemoista. Analyysissä käytettiin sekä luokittelua että ryhmittelyä.

Tutkimuksen tulosten mukaan pienryhmä on isommasta lapsiryhmästä tai lapsiryhmistä koostettu pienempi, toimiva porukka, joka toimii yhden aikuisen kanssa. Joustavassa pienryhmässä niin lapset kuin aikuisetkin vaihtuvat joustavasti päivittäin.

Tutkimuksesta ilmeni, että joustavat pienryhmät eroavat toisistaan niin pienryhmien muodostamisen kuin toiminnankin suhteen. Yksi pienryhmien muodostamiseen selkeimmin vaikuttava tekijä on se, kuka pienryhmät määrittää. Tutkimuksen mukaan varsinaisia pienryhmän muodostamisen perusteita ovat lasten toiveet, ikätaso ja lasten yksilölliset tarpeet. Tutkimus antoi viitteitä siihen, että nämä tekijät huomioiden pienryhmien muodostaminen onnistuu pedagogisesti paremmin joustavissa pienryhmissä kuin kiinteissä pienryhmissä.

Tutkimustulokset osoittivat, että joustavan pienryhmätoiminnan etuna on ennen kaikkea mahdollisuus sitoa ja ylläpitää uusia ystävyysuhteita. Lisäksi joustava pienryhmätoiminta mahdollistaa lapsilähtöisemmän toiminnan ja lasten yksilöllisemmän huomioinnin. Joustavan pienryhmätoiminnan suurimpana haasteena tutkimuksen mukaan on ajan riittäminen kommunikointiin.

Tutkimustulosten perusteella kommunikointi on samaan aikaan sekä pienryhmätoiminnan haaste että tärkeä edellytys. Näin ollen tutkimuksen pohjalta voidaan todeta, että joustavaa pienryhmätoimintaa tarjoavissa ryhmissä, on varattava riittävästi aikaa niin ajatusten kuin tietojenkin vaihtoon. Johdon on hyvä tukea kommunikointia tarjoamalla siihen tarvittava aika sekä järjestämällä siihen koulutusta. Pysyvien ihmissuhteiden ja kasvattajien työhyvinvoinnin turvaamiseksi on lisäksi huolehdittava riittävästä henkilöstömitoituksesta.

Avainsanat: Pienryhmätoiminta, joustava pienryhmätoiminta, varhaiskasvatus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	VARHAISKASVATUS	7
3	PIENRYHMÄTOIMINTA VARHAISKASVATUKSESSA	9
3.1	PIENRYHMÄTOIMINNAN TAUSTA	9
3.2	PIENRYHMIEN MUODOSTAMINEN JA PYSYVYYS	10
3.3	PIENRYHMÄTOIMINNAN HYÖDYT	12
3.4	PIENRYHMÄTOIMINNAN HAASTEET	14
3.5	PIENRYHMÄTOIMINNAN EDELLYTYKSET	14
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	16
4.1	TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	16
4.2	TUTKIMUKSEN METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT	16
4.3	AINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄ	17
4.4	SISÄLLÖNANALYYSI AINEISTON ANALYYSIMENETELMÄNÄ	18
4.5	TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	22
5	TUTKIMUKSEN TULOKSET	25
5.1	PIENRYHMÄTOIMINNAN MÄÄRITTELY JA MUODOSTUS	25
5.2	PIENRYHMÄTOIMINNAN HYÖDYT	28
5.3	PIENRYHMÄTOIMINNAN HAASTEET	30
5.4	PIENRYHMÄTOIMINNAN EDELLYTYKSET	32
5.5	ÄRVOPERUSTA PIENRYHMÄTOIMINNAN TAKANA	34
5.6	TUTKIMUKSEN PÄÄTULOKSET	35
6	TULOSTEN TARKASTELU JA POHDINTA	38
7	LÄHTEET	41
	LIITTEET	44

1 JOHDANTO

Varhaiskasvatus luo pohjan elinikäiselle oppimiselle. Kuitenkin vain laadukas varhaiskasvatus tuottaa positiivisia tuloksia. Yksi laatuun merkittävästi vaikuttava tekijä on ryhmäkoko. Ryhmäkoon kasvaessa lasten vuorovaikutussuhteiden määrä kasvaa ja lapset rasittuvat (Karila 2016, 5, 21, 26–27, 42.). Ratkaisua suuriin ryhmäkokoihin voidaan hakea pienryhmätoiminnalla (Kalliala 2012, 157–160; Raittila 2013, 77.) Pienryhmätoiminta varhaiskasvatuksessa onkin yleistynyt 2000-luvulla. Pienissä ryhmissä toimiminen sinällään ei ole uutta, sillä päiväkodeissa on aina jaettu lapsiryhmiä pienempiin ryhmiin. Nykyisin pienryhmätoiminnalla viitataan kuitenkin erityiseen, suunnitelmalliseen tapaan järjestää lapsiryhmien toimintaa (Raittila 2013, 69, 74).

Pienryhmätoiminta käsitteenä on melko uusi (Raittila 2013, 74). Tällä hetkellä pienryhmätoimintaa järjestetään monin eri tavoin ja tutkimustietoa aiheesta on verrattain vähän (Wasik 2008, 515). Pienryhmätoimintaa koskevissa tutkimuksissa viitataan lähinnä kiinteisiin pienryhmiin. Pienryhmien vaihtuvuus saatetaan mainita tutkimuksissa, mutta sitä ei ole erikseen tutkittu. Vaihtelua pienryhmätoiminnassa on kunnittain, päiväkodeittain ja jopa ryhmittäin. Ryhmän sisällä lapset voidaan jakaa joko pysyviin, suhteellisen pysyviin tai vaihtuviin pienryhmiin (Kalliala 2012, 160). Oli pienryhmät millaisia tahansa sekä lasten että aikuisten kokemukset pienryhmätoiminnasta ovat myönteisiä (Järvinen & Mikkola 2015, 38; Mikkola & Nivalainen 2010, 31; Wasik 2008, 515). Toiminta pienryhmissä on rauhallisempaa ja kiireettömämpää, mikä mahdollistaa lasten yksilöllisen huomioon ja kuulemisen (Leinonen 2014, 28–29).

Tämän tutkimuksen aiheena on joustava pienryhmätoiminta varhaiskasvatuksessa. Aihetta tutkitaan kasvatushenkilökunnan näkökulmasta. Tutkimuksessa pyritään selvittämään, kuinka kasvatushenkilökunta määrittelee joustavan pienryhmätoiminnan ja millaisia kokemuksia heillä on joustavasta pienryhmätoiminnasta. Tarkoituksena on saada selville, millaiset asiat koetaan joustavan pienryhmätoiminnan hyötyinä ja millaiset taas haasteina. Lisäksi ollaan

kiinnostuneita pienryhmien muodostamisperusteista sekä pienryhmätoiminnan edellytyksistä.

Tutkimuksen aluksi luvussa kaksi käsitellään varhaiskasvatusta ensin yleisesti, jonka jälkeen keskitytään pienryhmätoimintaan liittyviin varhaiskasvatuksen tavoitteisiin sekä varhaiskasvatusta ohjaaviin normeihin. Luvussa kolme tarkastellaan tarkemmin pienryhmätoimintaa varhaiskasvatuksessa. Neljännessä luvussa kerrotaan tutkimuksen toteutuksesta ja viidennessä luvussa esitellään tutkimuksen tulokset käytettyä analyysikehikkoa hyödyntäen. Viimeisessä luvussa pohditaan vielä saatuja tuloksia sekä jatkotutkimusideoita.

2 VARHAISKASVATUS

Jokaisella alle kouluikäisellä lapsella on oikeus varhaiskasvatukseen (valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta 753/2018, 12 §). Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa pedagogiikalla on suuri merkitys. Varhaiskasvatusta voidaan antaa päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai avoimessa varhaiskasvatustoiminnassa. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 1 §, 2 §.) Myös esiopetus on osa varhaiskasvatusta (Vasu 2018, 7). Varhaiskasvatuksen tavoitteisiin kuuluu muun muassa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen tukeminen, kehittävän ja oppimista edistävän oppimisympäristön varmistaminen, yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen sekä varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin (varhaiskasvatuslaki 540/2018, 3§).

Varhaiskasvatuslain lisäksi päiväkodin toimintaa ohjaa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018 (jatkossa Vasu 2018) sekä paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat. Näistä suunnitelmista nousevat tavoitteet on otettava huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä. (Vasu 2018, 7, 10.)

Varhaiskasvatuslain mukaan henkilöstömitoituksen tulee olla riittävä ja ryhmät tulee muodostaa siten, että varhaiskasvatuksen tavoitteet voidaan saavuttaa (varhaiskasvatuslaki 540/2018, 25§, 34§). Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta tarkentaa henkilöstön mitoitusta siten, että yhtä kasvattajaa kohti saa olla enintään kahdeksan yli kolmivuotiaasta lasta tai neljä alle kolmivuotiaasta lasta (valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta 753/2018, 12§). Yhteensä yhdessä ryhmässä saa olla korkeintaan kolmea kasvattajaa vastaava määrä lapsia (varhaiskasvatuslaki 540/2018, 35§). Vuoden 2020 elokuusta alkaen on tarkoitus tulla voimaan asetusmuutos, joka rajaa

kasvattajien ja lasten suhdelukua niin, että yhtä kasvattajaa kohden saa olla vain seitsemän yli kolmivuotiaasta lasta (OAJ 2019; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019).

Henkilöstömitoituksen lisäksi varhaiskasvatuslaki antaa vaatimuksia varhaiskasvatusympäristölle. Varhaiskasvatusympäristön on oltava muun muassa kehittävä, oppimista edistävä ja turvallinen. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 10§.) Pienryhmien käytöstä varhaiskasvatuslaissa ei mainita. Sen sijaan laissa sanotaan selkeästi, että lapsen mielipide ja toivomukset on otettava huomioon toimintaa suunniteltaessa ja toteutettaessa (varhaiskasvatuslaki 540/2018, 20§, 23§). Nämä puolestaan ovat asioita, joiden huomiointi onnistuu paremmin pienryhmätoiminnassa kuin kokoryhmätoiminnassa (Leinonen 2014, 28–29).

Vasussa (2018) termi ”pienryhmätoiminta” mainitaan kerran, luvussa 5.4 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana (Vasu 2018, 57). Näin ollen myöskään Vasu (2018) ei ota suoraan kantaa pienryhmätoimintaan tai pienryhmien muodostamiseen. Sen sijaan Vasussa (2018) todetaan, että toiminta päiväkodissa tapahtuu pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ja joustavasti erikokoisissa ryhmissä (Vasu 2018, 32–33).

Pienryhmätoiminnan voidaan nähdä auttavan Vasun (2018) tavoitteiden saavuttamista, kuten luottamuksellisen suhteen rakentamisessa lapseen, lapsen yksilöllisen kehityksen huomioon ottamisessa sekä mahdollisimman pysyvien vuorovaikutussuhteiden muodostamisessa. Lisäksi Vasun (2018) arvoperustan mukaan jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä. (Vasu 2018, 14, 19, 20.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden toteutumista on ensimmäistä kertaa seurattu kaksiosaisella toimeenpanon arvioinnilla. Arvioinnin ensimmäinen osa valmistui vuonna 2018 ja toinen osa vuonna 2019. Arviointi toteutettiin kyselyin ja se auttaa saamaan kokonaiskuvan suomalaisen varhaiskasvatuksen sisällöllisen toteutumisen laadusta. Tuloksia on tarkoitus käyttää varhaiskasvatuksen kehittämiseen. (Repo ym. 2018, 3; 2019, 3.)

3 PIENRYHMÄTOIMINTA VARHAISKASVATUKSESSA

3.1 *Pienryhmätoiminnan tausta*

Pienryhmien käyttö varhaiskasvatuksessa on lisääntynyt 2000-luvulla (Raittila 2013, 74). Yhtenä syynä taustalla saattaa olla suurentuneet ryhmäkoot, sillä lapsiryhmän koko sekä lasten ja aikuisten välinen suhdeluku vaikuttavat merkittävästi varhaiskasvatuksen laatuun. Ryhmän ollessa suuri lisääntyy päivittäisten vuorovaikutussuhteiden määrä. Vuorovaikutussuhteiden suuren määrän on todettu rasittavan lasta sosiaalisesti sekä vaikeuttavan aikuisten suunnittelemaa toimintaa. (Karila 2016, 26–27.) Myös Kalliala (2012) toteaa ryhmäkoon vaikuttavan keskeisesti varhaiskasvatuksen laatuun. Suuri vaikutus ryhmäkoolla on erityisesti alle kolmivuotiaille. Erääksi ratkaisuksi suuriin ryhmäkokoihin voidaan nähdä ryhmän jakaminen pienryhmiin. (Kalliala 2012, 157–160.) Myös Raittilan (2013) tutkimuksessa kävi ilmi, että pienryhmätoiminnalla haettiin helpotusta ison ja vaativan lapsiryhmän kasvatustyöhön (Raittila 2013, 77).

Lasten jakaminen pienempiin ryhmiin ei sinällään ole uusi ilmiö, sillä päiväkotien suuria lapsiryhmiä on aina jaettu pienempiin ryhmiin. Nykyisin varhaiskasvatuksessa pienryhmätoiminnalla viitataan kuitenkin erityiseen, suunnitelmalliseen tapaan järjestää lapsiryhmien toimintaa (Raittila 2013, 74). Pienryhmätoiminnan taustalla vaikuttavat arvot ovat Oppaan (2013, 158) mukaan lapsilähtöisyys ja lasta kunnioittava toimintamalli. Pienryhmät voidaan muodostaa monella tavalla ja toiminta pienryhmissä vaihtelee paljon päiväkodista ja ryhmästä toiseen (Repo ym. 2018, 110).

3.2 Pienryhmien muodostaminen ja pysyvyys

Päiväkotiryhmän lapset voidaan jakaa joko pysyviin, suhteellisen pysyviin tai vaihtuviin pienryhmiin (Kalliala 2012, 160). Tässä tutkimuksessa pysyvistä pienryhmistä käytetään käsitettä kiinteä pienryhmä. Tämä on termi, jota käytetään muun muassa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden toimeenpanoa koskevissa arvioinneissa (Repo ym. 2018; 2019). Pienryhmätoiminnalle, jossa pienryhmien koostumus vaihtelee toimintakauden aikana, ei kirjallisuudesta löytynyt yksiselitteistä käsitettä. Tässä tutkimuksessa käytetään kyseisistä ryhmistä käsitettä joustava pienryhmä. Tämä termi tuli esiin haastatteluissa. Lisäksi Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden toimeenpanoa koskevissa arvioinneissa puhuttiin joustavista lapsiryhmistä (Repo ym. 2018).

Kokoryhmä voidaan jakaa kiinteisiin pienryhmiin, eli niin sanottuihin nimikkoryhmiin, heti kauden alussa ja ryhmät pysyvät samoina koko toimintavuoden (Leinonen 2014, 28; Mikkola & Nivalainen 2010, 34). Joissain tapauksissa kiinteillä pienryhmillä on myös pysyvä ohjaaja. Tällä pyritään jäljittelemään perhepäivähoidon rakennetta. Rakenteella ei kuitenkaan pystytä saavuttamaan perhepäivähoidon laatua, joka perustuu kodinomaisuuteen. Päiväkodissa laatu muodostuu muista asioista, kuten henkilökunnan paremmasta koulutuksesta. Pienryhmätoiminta voidaan toteuttaa myös siten, että pienryhmät ovat kiinteitä, mutta aikuinen niissä vaihtuu. Joissain tilanteissa suhteellisen kiinteät pienryhmät koetaan parempana vaihtoehtona kuin ehdottoman kiinteät pienryhmät. (Kalliala 2012, 160.)

Pienryhmät voidaan muodostaa joko suunnitelmallisesti tai satunnaisesti. Satunnaisessa ryhmän muodostamisessa aikuinen voi koota ryhmän esimerkiksi sen perusteella ketkä viittaavat ensimmäisenä tai ketkä istuvat aikuisen lähellä. Tällöin ryhmän muodostaminen ei perustu mihinkään järjelliseen perusteluun. Satunnaista ryhmän muodostumista tulisi välttää. Suunnitelmallisessa ryhmän muodostuksessa taustalla on ajatus esimerkiksi jonkun taidon harjoittelemisesta kyseisen ryhmän kanssa. Suunnitelmallinen ryhmä voi olla myös heterogeeninen, jolloin ryhmän sisällä voi tapahtua vertaisoppimista. Joissakin tapauksissa satunnainen ryhmän muodostus on kuitenkin perusteltua. Opettaja

voi esimerkiksi haluta katsoa, kuinka lapset toimivat keskenään ja käyttävät taitojaan yhdessä toimiessaan. (Wasik 2008, 517.)

Pienryhmät voidaan muodostaa eri tavoin, kuten ikäryhmän tai leikkitaitojen mukaan (Mikkola & Nivalainen 2010, 34–35). Pienryhmät voidaan muodostaa myös toiminnan tavoitteisiin tai lasten kehityksellisiin tarpeisiin perustuen (Järvinen & Mikkola 2015, 42). Pienryhmät voivat olla erikokoisia. Ryhmän kokoon voi vaikuttaa esimerkiksi tuen tarpeet. (Mikkola & Nivalainen 2010, 34–35.) Koiviston ym. (2005, 147–148) mukaan pienryhmässä saa olla enintään 5–6 lasta, mutta myös yksilöllinen ohjaus on mahdollista. Wasik (2008) puolestaan painottaa, että pienryhmän koko ei saisi ylittää viittä lasta, sillä muutoin aikuinen ei enää pysty huomioimaan jokaista lasta yksilöllisesti. Hän pitää tärkeänä sitä, että aikuinen voi kysyä kaikilta lapsilta ja ehtii myös vastaamaan heille. Pienryhmän koko tulisi hänen mukaansa määrittää toiminnan tavoitteen mukaan. (Wasik 2008, 516.) Pienryhmät voidaan perustaa myös sisarusryhmässä, jolloin pienryhmissä voi olla eri ikäisiä lapsia (Järvinen & Mikkola 2015, 42).

Eräänä tulkintana pysyvistä pienryhmistä voidaan nähdä omahoitajakäytäntö. Tällöin jokaisella lapsella on omahoitaja, joka vastaa muun muassa lapsen päivähoidon aloituksesta, varhaiskasvatuskeskusteluista sekä pienryhmän arjen sujumisesta. (Kalliala 2012, 161–164; Mikkola & Nivalainen 2010, 34.) Omahoitajakäytäntö nähdään käyttökelpoisena etenkin alle 3-vuotiaille lapsille (Kalliala 2012, 161–164). Myös Järvinen & Mikkola (2015) suosittelevat omahoitajakäytäntöä alle kolmivuotiaille. Sen sijaan yli kolmivuotiailla kaverit ja leikki ovat heidän mukaansa etusijalla. (Järvinen & Mikkola 2015, 42.)

Erityisen tärkeä omahoitajakäytäntö on hoidon aloittamisvaiheessa. Lapsen on helpompi tutustua ensin yhteen aikuiseen ja kokea olonsa turvallisesti hänen kanssaan ja vähitellen ryhmän muiden lasten ja aikuisten kanssa. (Kalliala 2012, 161–164; Mikkola & Nivalainen 2010, 34.) Kuitenkin, mikäli omahoitajakäytännössä pysytään liian tiiviisti, hukkaa se paljon osaamista. Parempi olisikin, että omahoitaja vastaa perushoitotilanteista ja esimerkiksi taide- ja musiikkihetkistä vastaa ryhmän taitavin aikuinen. (Kalliala 2012, 161–164.) Henkilökunnan ammattitaitoa voi hyödyntää myös siinä, kun lapsille valitaan omahoitajia. Haastavimmat lapset voidaan antaa kokeneimmalle ryhmän aikuiselle. (Mikkola & Nivalainen 2010, 34.) Sen sijaan ryhmässä, jossa

henkilökunnan laatu on heikko, ei omahoitajakäytäntöä kannata käyttää ollenkaan. Muutoin osa lapsista voisi joutua kärsimään esimerkiksi aikuisen epäsensitiivisyydestä ja passiivisuudesta ja näin ollen luottamuksen puutteesta. Tällaisissa tapauksissa aikuisten jaettu vastuu lapsista on parempi. (Kalliala 2012, 161–164.)

Pienryhmät voidaan muodostaa myös yhdistämällä ensin kaksi perinteistä lapsiryhmää, jonka jälkeen yhdistetystä ryhmästä muodostetaan kolme pienempää, joissa jokaisessa on kaksi hoitajaa. Tällöin puhutaan parityöskentelystä. (Raittila 2013, 77–78.)

3.3 Pienryhmätoiminnan hyödyt

Pysyvien pienryhmien yhtenä etuna on kokemus yhteisön jäsenyydestä (Järvinen & Mikkola 2015, 38; Kalliala 2012, 164). Pienryhmässä lapsi kykenee turvallisesti harjoittelemaan sosiaalisia taitoja aikuisen avustuksella. Yhtenä aikuisen tärkeimpänä tehtävänä on vahvistaa ryhmän yhteenkuuluvuuden tunnetta. (Kalliala 2012, 164.) Myös Mikkola ja Nivalainen (2010, 33–34) korostavat aikuisen tuen merkitystä pienryhmätoiminnassa. Aikuisen vastuulla on suunnitella ja mahdollistaa vuorovaikutus. Pienessä ryhmässä lapsen on helpompi toimia tilanteeseen sopivalla tavalla ja oppia tekojensa seuraukset ja vaikutukset toisiin ihmisiin. Kun lapset pääsevät itse keksimään oman ryhmänsä nimen, vaikuttaa se positiivisesti heidän identiteettiinsä. Vaikka Mikkola ja Nivalainen (2010) tuovatkin esille pienryhmätoiminnan etuja, muistuttavat he myös, että lapsen tulee lisäksi oppia toimimaan isossa ryhmässä. Heidän mukaansa näiden kahden asian ei tarvitse kuitenkaan olla ristiriidassa keskenään. (Mikkola & Nivalainen 2010, 33.)

Pienryhmiä käyttämällä voidaan toimia lapsen edun mukaisesti. Kun ryhmän oma aikuinen on poissa, luo oma kiinteä pienryhmä turvaa sijaisen vetäessä toimintaa (Mikkola & Nivalainen 2010, 37). Vastaavasti kun kasvattajalla on aikaa kohdata lapsi ja antaa hänelle hänen kehitystään vastaavaa tukea, vähentyy lapsen vaara leimautua vaikeaksi lapseksi esimerkiksi haastavan käytöksen vuoksi (Kivijärvi & Ahlqvist 2005, 155).

Pienryhmissä voidaan toiminta suunnitella ja toteuttaa enemmän lasten mielenkiinnonkohteet ja tarpeet huomioiden. Näin pienryhmätoiminnan avulla saadaan lisättyä lasten osallisuutta. Pienemmissä ryhmissä toiminta on rauhallisempaa ja kiireettömämpää, mikä helpottaa ryhmän hiljaisempienkin lasten yksilöllisen huomioinnin ja kuulemisen. (Leinonen 2014, 28–29.) Wasik (2008) korostaa yksilöllisen kuulemisen lisäksi sitä, että pienryhmässä opettaja pystyy myös vastaamaan kaikkien lasten kommentteihin merkityksellisesti. Pienryhmätoiminnan tarjoamat tilaisuudet vastavuoroiseen kommunikointiin edistävät lasten kielenkehitystä. Opettajan näkökulmasta pienryhmän hallinta on helpompaa kuin koko ryhmän. (Wasik 2008, 519–520.) Parantuneen työrauhan takia ilmapiiiri ryhmässä on innostuneempi ja työmotivaatio sekä keskittymiskyky ovat paremmat niin lapsilla kuin aikuisilla (Koivisto ym. 2005, 150).

Kokoryhmän toiminnassa on vaarana, että lapselle tulee liikaa tietoa liian lyhyessä ajassa ja yksittäinen lapsi jää helposti huomaamatta. Lisäksi aikuisen energia menee ryhmän hallintaan. Kokoryhmän toiminnassa aikuinen ei ehdi olemaan vuorovaikutuksessa kaikkien kanssa. Tämä näkyy helposti lasten turhautumisena ja kiukkuna. Sekä hyvät että huonot tunteet tarttuvat helposti. Vaikka aikuinen ei pysty huomiomaan kaikkia lapsia yksilöllisesti, hakevat lapset huomion jollain tapaa, usein negatiivisin keinoin. Pienemmässä ryhmässä lapsi pystyy paremmin hallitsemaan omaa toimintaansa tuntiessaan olonsa turvalliseksi. Vastaavasti aikuinen pystyy aidosti kohtaamaan jokaisen lapsen yksilönä ja tukemaan häntä juuri oikealla tavalla, jolloin lähikehityksen vyöhykkeellä oppiminen mahdollistuu. Pienemmässä ryhmässä aikuisen on helpompi tehdä havaintoja lapsesta ja ohjata lapsen toimintaa haluttuun suuntaan. Pienessä ryhmässä lapsi kokee olonsa turvalliseksi ja uskaltaa näin olla oma itsensä. (Mikkola & Nivalainen 2010, 31–32.)

Pienryhmätoiminta hyödyttää koko tiimiä, sillä pienryhmätyöskentelyn on havaittu lisäävän tiimin välistä luottamusta ja toisilta oppimista. Lisäksi yhteistyö on parantunut. Nämä ja parantunut työrauha puolestaan lisäävät työssä jaksamista. (Kivijärvi & Ahlqvist 2005, 155.)

3.4 Pienryhmätoiminnan haasteet

Vaikka pienryhmätoiminnalla on monia hyviä vaikutuksia, ei sitä nähdä pelkästään hyväksi asiaksi. Kalliala (2012) näkee kiinteiden pienryhmien suurimmaksi ongelmaksi henkilökunnan eri koulutustaustat. Kun pienryhmät ovat kiinteitä ja niillä pysyvät ohjaajat, jäävät toiset pienryhmät kokonaan vaille varhaiskasvatuksen opettajan ohjausta. Lasten kannalta ohjauksen laatu siis vaihtelee toisten ollessa koko ajan ryhmän varhaiskasvattajan kanssa ja toisten ollessa lähihoitajan kanssa. Tällaisen toimintatavan reiluutta voidaan miettiä myös aikuisten kannalta, jos toisella aikuisella on ohjattavanaan koko ajan ryhmän vanhimmat lapset ja toisella nuorimmat. Ratkaisuksi tähän ongelmaan on tarjottu toimintamuotoa, jossa pienryhmä on kiinteä, mutta aikuinen voi vaihtua. Tällöin ryhmän aikuisten osaaminen saadaan hyödynnettyä kokonaan ja kaikki lapset saavat vuorollaan kaikkien ohjausta. (Kalliala 2012, 160.)

Vaikka pienryhmätoiminta nähdään yleensä lasten osallisuutta lisäävänä tekijänä, voi se jossain tapauksessa myös rajoittaa sitä. Näin voi käydä, mikäli ryhmien kokoonpanoa ja käyttötarkoitusta ei suunnitella etukäteen. Jonkin lapsen laittamista pienryhmään vain rauhoittamismielessä tulisi harkita tarkoin, sillä mikäli lapsi ei tunne oloaan hyväksytyksi ja turvallisesti ryhmän lasten kanssa, ei hänen kokemuksensa ole osallinen. (Leinonen 2014, 29.) Raittilan (2013) mukaan pienryhmätoiminnan haasteeksi muodostuu myös se, että iltapäivisin lapsen vanhemmat näkevät harvemmin lapsen oman pienryhmän aikuista, sillä nämä ovat jo saattaneet lähteä kotiin (Raittila 2013, 80).

3.5 Pienryhmätoiminnan edellytykset

Pienryhmätoiminta vaatii paljon organisointia sekä työvuorojen ja työtehtävien uudelleen järjestelyä. Pienryhmätoiminta edellyttää, että ryhmän kaikki kasvattajat tulevat töihin aamulla kello yhdeksään mennessä, sillä paras aika pienryhmätoiminnalle on aamupäivällä kello 9–11 (Koivisto ym. 2005, 148; Mikkola & Nivalainen 2010, 35–37). Tällöin lasten vireystila oppimisen sekä toiminnan kannalta on parhaimmillaan. Pienryhmätoiminnan pedagoginen kokonaisvastuu on varhaiskasvatuksen opettajalla. Suunnittelua tehdään

kuitenkin yhdessä ja jokaiseen työntekijään luotetaan toiminnan toteuttamisessa. Toiminnan suunnittelun lisäksi on suunniteltava tilojen järkevä käyttö, kuten ulkoilujen porrastaminen. (Mikkola & Nivalainen 2010, 35–37.) Kaikki edellä mainitut tekijät vaativat yhteistä suunnittelu- ja keskusteluaikaa. Vaikka vaatimukset toisaalta kasvavat, ovat kasvattajat kokeneet tiimityön tiivistyneen ja näin ollen tiimin ryhmähengen parantuneen. (Koivisto ym. 2005, 148.)

Etukäteissuunnittelun avulla saadaan toiminnan porrastukset sujumaan. Tärkeää on tehdä suunnitelma myös poikkeustilanteiden, kuten henkilökunnan poissaolojen, varalle, jotta energia ei tällöin menisi pelkästään selviytymiseen. (Raittila 2013, 83.) Varautumalla etukäteen mahdollisiin poikkeustilanteisiin pienryhmätoiminnasta ei tarvitse luopua kokonaan vaan se toteutetaan soveltaen. Jos esimerkiksi normaalissa tilanteessa kaksi aikuista ohjaa lasten leikkejä eri huoneissa ja kolmas aikuinen ottaa lapsia vastaan ja ohjaa päivän puuhiin, voi poikkeustilanteessa taitavimmat leikkijät leikkiä keskenään. Näin toimien yksi aikuinen voi edelleen ohjata lasten leikkiä ja toinen aikuinen hoitaa keskeytyksiä sietävää puuhaa yhden ryhmän kanssa. (Järvinen & Mikkola 2015, 43–44.)

Pelkkä oman tiimin toiminta ei kuitenkaan takaa pienryhmätoiminnan sujuvuutta. Kivijärvi & Ahlqvist (2005) toteavat, että tukea tarvitaan myös päiväkodin johtajalta, varhaiskasvatuksen erityisopettajalta sekä erilaisten koulutusten muodossa. Tärkeää on myös luottaa toisiin työntekijöihin sekä heidän ammattitaitoonsa. (Kivijärvi & Ahlqvist 2005, 152.)

Pienryhmätoiminnan suunnittelun tavoitteiden tulee lähteä pedagogiikasta ja lapsiryhmän tarpeista. Jos lapsiryhmällä on haasteita jollain osaamisen alueella, voidaan esimerkiksi tätä taitoa lähteä harjoittelemaan yhdessä. Aikuisilla on suuri vastuu ryhmäyttämisessä, ohjaamisessa ja toiminnan sujuvuudessa. Aikuinen on se, joka ensi sijassa luo myönteistä ilmapiiriä ja näin innostaa lapsia toimimaan. Aikuisten tulee pitää huoli myös jokaisen lapsen yksilöllisestä kohtaamisesta. (Järvinen & Mikkola 2015, 40–42.) Pienryhmätoiminnassa korostuukin aikuisen rooli aktiivisena toimijana. Hänen tulee olla herkkä kuulemaan lasten ajatuksia ja toiveita sekä vastaamaan niihin. Sitä vastoin koko ryhmän toiminnassa korostuu selkeä ohjaus ja johdonmukaisuus. (Järvinen & Mikkola 2015, 40–42, Wasik 2008, 518.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Pienryhmätoiminta on yleistynyt 2000-luvulla (Raittila 2013, 74). Silti pienryhmätoiminnasta on verrattain vähän tutkimusta (Wasik 2008, 515). Tämän tutkimuksen tarkoituksena on lisätä tietoa vähän tutkitusta joustavasta pienryhmätoiminnasta. Tutkimuksen perustana ovat aiemmat, lähinnä kiinteitä pienryhmiä koskeneet tutkimustulokset, joiden paikkansa pitävyyttä testataan uudessa ympäristössä, joustavissa pienryhmissä.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten joustava pienryhmätoiminta määritellään tutkittavissa ryhmissä?
2. Millaisia kokemuksia kasvattajilla on joustavasta pienryhmätoiminnasta?

Tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita siitä, miten haastateltavat määrittelevät pienryhmätoiminnan ja erityisesti joustavan pienryhmätoiminnan. Kasvattajien kokemuksia tutkittaessa halutaan selvittää erityisesti, millaisia hyötyjä ja haasteita kasvattajat pienryhmätoiminnassa näkevät.

4.2 Tutkimuksen metodologiset lähtökohdat

Tutkimus on laadullinen tapaustutkimus, jonka aineisto kerätään haastatteluilla. Laadullisessa tutkimuksessa ei ole tarkoituksena tehdä tilastollisia yleistyksiä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98). Laadullisessa tutkimuksessa onkin yleistä, että otanta on harkinnanvarainen ja tutkittavia tapauksia on vähän (Eskola & Suoranta 2008, 18). Tässä tutkimuksessa aineisto koostuu kolmesta haastattelusta. Koska kyseessä on laadullinen tutkimus ja opinnäytetyö, ei aineiston kokoa tule pitää tutkimuksen tärkeimpänä tekijänä. Tärkeämpää on osoittaa osaamista omalta alalta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98.)

Tapaustutkimukselle ei ole yksiselitteistä määritelmää. Se voidaan tehdä monella tavalla, eikä se rajoita menetelmävalintoja. Tapaustutkimuksessa joudutaan tinkimään tulosten yleistettävyydessä, mutta sillä kuvaillaan tarkkaan tiettyä ilmiötä. Kokemusten tutkiminen on tyypillistä kvalitatiiviselle tutkimukselle. Tapaustutkimus etsii vastauksia kysymyksiin, kuinka ja miten. (Saarela ja Eskola 2007, 184–186.) Tapaustutkimukselle on tyypillistä, että käsiteltävä aineisto muodostaa kokonaisuuden eli tapauksen (Saarela & Eskola 2007, 185). Tässä tutkimuksessa tapauksen muodostaa tutkittu varhaiskasvatyksikkö.

4.3 Aineisto ja tutkimusmenetelmä

Tutkimuksen aineisto kerättiin haastatteluin. Haastattelututkimuksen tulosten kannalta on merkittävää, että haastateltavilla on tietoa ja kokemusta tutkittavasta aiheesta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 86). Tämän vuoksi tutkimukseen valittiin sellainen päiväkotikoti, jossa toteutetaan joustavaa pienryhmätoimintaa. Tutkimuksen kohteeksi valikoitui eräs noin sadan lapsen päiväkotikoti. Hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti tutkimusta varten haettiin tutkimuslupa (TENK 2012, 6). Tutkimuslupaa varten otettiin yhteys valitun päiväkodin johtajaan lokakuun alussa ja heti tämän jälkeen lähetettiin tutkimuslupahakemus (LIITE 1) kunnalle. Tutkimuslupa saatiin lokakuun puolivälissä. Tämän jälkeen otettiin uudelleen yhteyttä päiväkodin johtajaan ja hänen avullaan saatiin haastateltavaksi kolme varhaiskasvatyajaa.

Haastattelua tutkimusmenetelmänä käytetään, kun halutaan tietää, mitä joku ajattelee. Haastattelu voidaan nähdä eräänlaisena keskusteluna, jossa tutkija tekee aloitteen ja johdattelee keskustelua. (Eskola & Vastamäki 2007, 25.) Tässä tutkimuksessa oltiin kiinnostuneita haastateltavien käsityksistä ja kokemuksista, joten haastattelu sopi aineistonkeruumenetelmäksi hyvin. Haastattelussa haastattelija johdatteli keskustelua kysymyksillä, mutta haastateltavat saivat vastata niihin omin sanoin. Haastattelun etuina voidaan nähdä joustavuus, kysymysten toiston mahdollisuus sekä väärinkäsitysten korjaaminen. Tärkeintä haastattelussa on saada mahdollisimman paljon tietoa tutkittavasta asiasta. Tämän vuoksi on hyvä, jos haastateltavat voivat saada kysymykset nähtäville jo ennen varsinaista haastattelua (Tuomi & Sarajärvi 2018,

85–86.) Tässä tutkimuksessa haastattelun pääkysymykset lähetettiin haastateltaville infokirjeen mukana samalla, kun sovittiin heidän kanssaan haastattelupäivistä (LIITE 2). Näin toivottiin saatavan kattavampia vastauksia kysymyksiin.

Haastattelussa käytettiin puolistrukturoitua menetelmää. Puolistrukturoidulle haastattelulle ei ole olemassa yhtenäistä määritelmää (Hirsjärvi & Hurme 2010, 47). Tyypillistä kuitenkin on, että tutkija esittää kaikille haastateltaville samat kysymykset ja haastateltavat saavat vastata näihin omin sanoin (Eskola & Saarela 2008, 8). Hirsjärvi & Hurmeen (2010) mukaan kysymysten järjestys voi vaihdella (Hirsjärvi & Hurme 2010, 47). Haastattelut toteutettiin päiväkodilla rauhallisessa tilassa ja nauhoitettiin haastateltavien luvalla.

Tutkimukseen vastasi kolme varhaiskasvattajaa saman päiväkodin kolmesta eri ryhmästä. Kaikki kolme haastattelua toteutettiin loka–marraskuun vaihteessa 2019. Vastaajista kaksi oli varhaiskasvatuksen opettajia ja yksi lastenhoitaja. Työkokemusta haastateltavilla oli varhaiskasvatuksen alalta 6–13 vuotta ja samasta päiväkodista reilusta vuodesta noin seitsemään vuoteen. Kaikki vastaajat työskentelivät sisarusryhmissä.

4.4 Sisällönanalyysi aineiston analyysimenetelmänä

Sisällönanalyysi on laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 103). Sisällönanalyysin avulla voidaan kirjalliseen muotoon saatettua materiaalia, kuten haastatteluja, analysoida systemaattisesti ja objektiivisesti. Tarkoituksena on saada tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Analyysin avulla järjestettyä aineistoa ei kuitenkaan tule esittää suoraan tuloksina vaan järjestetystä aineistosta on tehtävä vielä johtopäätöksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117.)

Laadullisen analyysin muodot jaetaan aineistolähtöiseen, teoriaohjaavaan ja teorialähtöiseen analyysiin. Induktiivisessa eli aineistolähtöisessä analyysissa lähdetään liikkeelle aineistosta ja siitä pyritään muodostamaan yleinen teoreettinen kokonaisuus. Aineistolähtöinen tutkimus on vaikeaa, sillä siinä aikaisemmat havainnot, tiedot tai teorit eivät saisi vaikuttaa analyysin tekoon tai lopputuloksiin lainkaan. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 108–109.) Deduktiivinen eli

teorialähtöinen analyysi puolestaan pohjautuu tiettyyn teoriaan tai malliin, joka ohjaa aineiston analyysia (Tuomi & Sarajärvi 2018, 110). Näiden kahden analyysitavan väliin sijoittuu vielä abduktiivinen eli teoriaohjaava analyysi, joka pyrkii ratkaisemaan aineistolähtöiselle analyysille tyypillisiä ongelmia. Teoriaohjaavassa analyysissä teoriaa voidaan käyttää apuna, mutta se ei suoraan pohjaudu teoriaan. Tyypillistä on, että analyysin alkuvaiheessa edetään aineistolähtöisesti, mutta lopuksi tukeudutaan aiempaan teoriaan tai malliin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 109–110.)

Tässä tutkimuksessa on käytetty teorialähtöistä sisällönanalyysia. Tähän päädyttiin, sillä heti alusta alkaen aiemmat tutkimukset ovat vaikuttaneet tämän tutkimuksen tekoon, kuten haastattelukysymysten laatimiseen ja aineiston analyysissä käytettyjen kategorioiden valintaan. Varsinaista sisällönanalyysia edeltää analyysiyksikön määrittäminen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122). Tässä tutkimuksessa analyysiyksikkönä on lausuma.

Analysoitava aineisto muodostui tässä tutkimuksessa kolmesta litteroidusta eli puhtaaksi kirjoitetusta haastattelusta. Litterointi tehtiin sanatarkasti eli esimerkiksi tauot ja huokaukset jätettiin merkitsemättä (Hirsjärvi & Hurme 2010, 140–141). Haastattelujen kesto vaihteli 34 minuutista 55 minuuttiin. Haastatteluaineiston kokonaiskesto oli 2 h 17 min. Litteroitua aineistoa haastatteluista tuli yhteensä 44 sivua (Calibri, fontti 11, riviväli 1,15).

Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä luokittelu tehdään aikaisempaa käsitejärjestelmää hyödyntäen. Teorialähtöinen sisällönanalyysi aloitetaan analyysirungon muodostamisella. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 127.) Tässä tutkimuksessa analyysirunko muodostui aikaisemmista tutkimuksista nousseista teemoista. Teemat muodostivat analyysirungon pääluokat. Pääluokkia olivat pienryhmän määrittely ja muodostaminen, pienryhmätoiminnan hyödyt, pienryhmätoiminnan haasteet sekä pienryhmätoiminnan edellytykset. Valmiiden kategorioiden lisäksi analyysirunkoon lisättiin vielä luokka ”muu”, johon pystyttiin laittamaan muihin kategorioihin kuulumattomia asioita. (TAULUKKO 1.)

TAULUKKO 1.   Analyysirunko koostui viidestä eri pääluokasta.

Pääluokka

Pienryhmän määrittely ja muodostaminen

Pienryhmätoiminnan hyödyt

Pienryhmätoiminnan haasteet

Pienryhmätoiminnan edellytykset

Muu

Analyysirungon muodostamisen jälkeen litteroitu aineisto luettiin läpi useita kertoja hyvän yleiskuvan saamiseksi. Tämän jälkeen aineistoa alettiin redusoidaan eli pelkistämään sisällönanalyysin avulla. Pelkistämisvaiheessa aineistosta karsittiin tutkimuskysymysten kannalta epäoleelliset asiat pois (Tuomi & Sarajärvi 2018, 123). Samaan pääluokkaan kuuluvat ilmaukset merkittiin litteroituun ja tiivistettyyn aineistoon, jonka jälkeen ilmaukset luokiteltiin oikean pääluokan alle taulukon 1 mukaan. Osa ilmauksista oli niin pitkiä, että ne jouduttiin pilkkomaan osiin pelkistämisvaiheessa. Oikeisiin pääluokkiin liittäminen tehtiin perinteisellä leikkaa & liimaa –tekniikalla. Kutakin pääluokkaa vastasi aina tietyn värinen paperi. Esimerkiksi pienryhmätoiminnan hyötyjä vastaavat ilmaukset liimattiin pinkille paperille. Konkreettinen ilmausten siirtely oikealle paperille selkeytti ajatustyötä ja helpotti analyysin jatkoa. Pääluokkaan ”muu” sijoitettiin tutkimuksen kannalta oleelliset ilmaukset, jotka eivät kuitenkaan kuuluneet muihin pääluokkiin. Pelkistämisen seuraavassa vaiheessa oikeiden pääluokkien alle sijoitetut alkuperäisilmaukset pelkistettiin, jolloin aineisto tiivistyi lisää.

Valmiin analyysirungon sisälle voidaan tutkimuksen edetessä muodostaa aineistolähtöisen sisällönanalyysin periaatteiden mukaan erilaisia luokkia tai kategorioita. Tällä tavoin myös analyysirungon ulkopuolelle jäävät asiat voidaan saada mukaan analyysiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 128.) Aineistolähtöinen sisällönanalyysi etenee lyhyesti sanottuna kolmessa vaiheessa. Ensin aineisto redusoidaan eli pelkistetään, sitten klusteroidaan eli ryhmitellään ja lopuksi abstrahoidaan eli luodaan teoreettiset käsitteet. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122.)

Tässä tutkimuksessa pääluokkien sisään sijoitetut pelkistetyt ilmaukset klusteroitiin eli ryhmiteltiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä käyttäen. (LIITE 3). Klusteroinnin tavoitteena on muodostaa samaa ilmiötä kuvaavista käsitteistä luokkia ja näin tiivistää aineistoa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 124). Analyysin edetessä pääluokan ”muu” ilmauksista muodostettiin lopulta aineistolähtöisen sisällönanalyysin periaatteita käyttäen uusi pääluokka, arvoperusta pienryhmätoiminnan takana. Tämän luokan liittämistä toiminnan edellytyksiin mietittiin, mutta lopulta päädyttiin siihen, että se on parempi omana kokonaisuutenaan. Kun pelkistetyt ilmaukset oli saatu luokiteltua pääluokkien sisällä, päästiin tulosten varsinaisten analysointiin.

Pienryhmätoiminnan määrittely ja muodostaminen -pääluokka jakaantui kolmeen yläluokkaan, jotka olivat pienryhmän määrittely, pienryhmän määrittäjä ja pienryhmän muodostamisen peruste. Pienryhmän määrittäjinä toimivat joko lapset tai aikuiset. Pienryhmän muodostamisen perusteet ryhmiteltiin analyysin edetessä viiteen alaluokkaan, jotka olivat lasten toiveet, lasten yksilölliset tarpeet, ikätaso, normit ja toiminta.

Analysoitaessa pienryhmätoiminnan hyötyjä jaettiin hyödyt kolmeen yläluokkaan sen mukaan, hyötyykö pienryhmätoiminnasta ennen kaikkea lapsi, aikuinen vai molemmat. Lapsia hyödyttävät tekijät jaettiin vielä kolmeen alaluokkaan, joita olivat vertaissuhteet, oppimisympäristö ja lapsilähtöisyys. Pelkistetyt haasteita koskevat ilmaukset ryhmiteltiin puolestaan kahteen yläluokkaan, kommunikointiin ja resurssien riittämättömyyteen. Resurssien riittämättömyys jaettiin vielä kahteen alaluokkaan eli ajan ja henkilökunnan riittämättömyyteen.

Pienryhmätoiminnan edellytyksiä koskevista pelkistelyistä ilmauksista muodostettiin viisi eri alaluokkaa, jotka olivat oman asenteen merkitys, kommunikoinnin tärkeys, turvallisuuden tunteen tukeminen, lapsen yksilöllisyyden huomiointi sekä varautuminen poikkeustilanteisiin. Arvoperustaa koskevat kommentit ryhmiteltiin puolestaan neljään alaluokkaan, joita olivat yhteisöllisyys, osallisuus, lapsilähtöisyys ja Vasun velvoittavuus. Lisäksi aineistossa oli yksittäinen kommentti tasa-arvosta.

4.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan monin eri kriteerein (Tuomi & Sarajärvi 2018, 163). Määrällisessä tutkimuksessa käytettyjä luotettavuuden käsitteitä reliabeliutta ja validiutta voidaan käyttää myös laadullisen tutkimuksen arvioinnissa. Kuitenkin ne sopivat pikemminkin mittaamiseen kuin ihmistieteisiin (Hirsjärvi & Hurme 2010, 186), niinpä niitä ei tässä tutkimuksessa käytetä. Sen sijaan tätä tutkimusta tehdessä pyrittiin noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden parantamiseksi (TENK 2012, 6). Tutkimusta on tehty huolellisuutta ja tarkkuutta noudattaen niin tulosten tallentamisessa kuin esittämisessä. Tarkan aineistoon perehtymisen mahdollisti haastattelujen nauhoitus ja sanatarkka litterointi. Aiempiin tutkimuksiin viitatessa on kunnioitettu muita tutkijoita muun muassa viitaten heidän tutkimuksiinsa tarkkoja lähdeviitteitä käyttäen. Ennen tutkimuksen aloittamista hankittiin tutkimuslupa, jonka jälkeen sovittiin haastateltavien kanssa haastatteluista ja niiden toteuttamisesta muun muassa anonymiteettia noudattaen.

Aineiston anonymisoinnissa sekä suorat että epäsuorat tunnisteet joko poistetaan aineistosta kokonaan tai muutetaan ne. Olennaista anonymisoinnissa on, että aineistosta ei kukaan ulkopuolinen kykene helposti päättämään, ketä yksittäiset tutkittavat ovat. (Kuula 2006, 112.) Tässä tutkimuksessa aineistosta poistettiin litteroinnin yhteydessä kaikki mahdolliset tunnistetiedot tutkittavien anonymiteetin suojelemiseksi. Näin ollen työssä ei mainita varhaiskasvatusyksikköä, kuntaa tai haastateltavia henkilöitä heidän oikeilla nimillään. Peitenimien käytöstä luovuttiin pienen otoksen vuoksi, sillä muuten haastateltavat olisi voinut tunnistaa kommentteista liian helposti.

Henkilötietolain voimaantulon jälkeen on tullut tärkeäksi kertoa tutkittaville etukäteen tutkimusaineiston käsittelystä sekä kohtalosta itse tutkimusaiheen ja tavoitteen lisäksi. Tutkittaville on kerrottava tutkijan yhteystiedot, tutkimuksen tavoite, tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuus ja mahdollisuus keskeyttämiseen, aineistonhankintatapa, tietojensuojaamistapa sekä aineiston käyttötarkoitus ja käyttöaika. (Kuula 2006, 99, 102.) Tutkittavia on syytä tiedottaa kirjallisesti, kun aineisto kerätään suoraan tutkittavilta ja se esimerkiksi nauhoitetaan, kuten haastatteluissa (Kuula 2006, 119). Tutkittavien tiedotus tapahtui tässä tutkimuksessa kirjallisesti infokirjeen (LIITE 2) muodossa.

Infokirjeen (LIITE 2) mukana lähetetyistä pääkysymyksistä haastateltavat antoivat positiivista palautetta. Kysymykset antoivat haastateltaville lisätietoa tutkimuksen aiheesta, jonka johdosta heidän oli todennäköisesti helpompi päättää tutkimukseen osallistumisesta. Kaikkia haastateltavia aihe tuntui kiinnostavan ainakin jollain tasolla. Täten tutkimukseen mahdollisesti valikoitui ihmisiä, joille aihe oli tärkeä. Toisaalta tutkimukseen saatiin tällä tavoin hyvin aineistoa, kun taas toisaalta aineisto voi olla jollain tapaa vinoutunutta. Joustavan pienryhmätoiminnan etujen lisäksi tutkimuksessa ilmeni kuitenkin myös toimintaan liittyviä haasteita.

Eskola & Vastamäki (2007, 38) suosittelevat esihaastattelun suorittamista ennen varsinaisia haastatteluja. Tässä tutkimuksessa ei esihaastattelua tehty tiukan aikataulun ja tutkimuksen laajuuden vuoksi. Esihaastattelu olisi kuitenkin voinut lisätä tutkimuksen luotettavuutta ja haastattelujen sujuvuutta. Esihaastattelun avulla kysymysten järjestystä olisi voinut muuttaa sujuvammaksi ja kysymysten määrää sekä tärkeyttä olisi voinut vielä harkita. Lisäksi esihaastattelu olisi voinut antaa vinkkejä sopivien sanamuotojen käyttöön. Nyt haastatteluissa käytettiin aluksi vaihtuvan pienryhmätoiminnan käsittä, joka sekoitti osaa vastaajista, sillä päiväkodin arjessa oli käytössä termi joustava pienryhmätoiminta. Kun termin hämmennystä aiheuttava vaikutus huomattiin, alettiin haastatteluissa käyttämään termiä joustava pienryhmätoiminta.

Haastatteluja tehtäessä on tärkeää varmistaa, että tallennusvälineistö toimii (Hirsjärvi & Hurme 2010, 184). Tässä tutkimuksessa nauhurin toimiminen varmistettiin etukäteen. Samoin varmistettiin, että nauhurissa on tarpeeksi tallennustilaa. Haastattelun jälkeen tallenne varmuuskopioitiin nauhurista koneelle tutkimusaineiston säilymisen varmistamiseksi.

Kandidaatin tutkielman tekemiseen oli varattu yliopiston puolelta kolme ja puoli kuukautta aikaa. Aikataulu oli täten melko tiukka ja saattoi joiltain osin vaikuttaa tutkimuksen luotettavuuteen. Aikataulullisista syistä muun muassa haastattelujen määrä rajattiin kolmeen. Näin ollen tutkimuksen aineisto jäi melko pieneksi. Pieni aineiston koko on kuitenkin laadulliselle tutkimukselle ominaista (Eskola & Suoranta 2008, 18). Lisäksi kyseessä on opinnäytetyö, jolloin suurta aineistoa tärkeämpää on osoittaa osaamista omalta alalta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98). Huolellisella taustatyöllä ja aineistoon tutustumisella on kuitenkin pyritty parantamaan tutkimuksen luotettavuutta.

Tutkimuksen luotettavuutta olisi vielä voinut lisätä triangulaatiolla eli esimerkiksi eri tutkijoiden ja tutkimusmetodien yhdistämisellä tutkimuksessa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 167). Tässä tutkimuksessa tutkijaan liittyvää triangulaatiota olisi voinut käyttää siten, että kaksi tutkijaa olisi kerännyt aineistoa yhdessä. Metodologista triangulaatiota olisi puolestaan voinut hyödyntää keräämällä aineistoa haastattelujen lisäksi esimerkiksi havainnoiden.

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

5.1 Pienryhmätoiminnan määrittely ja muodostus

Pienryhmätoimintaa järjestetään tällä hetkellä monin eri tavoin (Repo ym. 2018, 110). Kaikissa tutkimukseen osallistuneissa ryhmissä oli käytössä joustavat pienryhmät. Tällä termillä haastateltavat puhuivat pienryhmistä, joiden kokoonpano muuttui päivästä toiseen. Pienryhmäksi haastateltavat kuvailivat isommasta lapsiryhmästä tai lapsiryhmistä koostettua pienempää toimivaa porukkaa, joka toimii yhden aikuisen kanssa. Joustavassa pienryhmässä niin lapset kuin aikuisetkin vaihtuivat joustavasti päivittäin. Ryhmiä saatettiin vaihtaa myös päivän aikana.

Joustava pienryhmä tarkoittaa sitä, että pienryhmän kokoonpano voi muuttua päivän toiminnan mukaan eikä käytössä ole päivittäin niin sanottuja kiinteitä pienryhmiä, joiden jäsenet on aikuisen toimesta etukäteen määritetty.

Raittilan (2013, 74) mukaan pienryhmätoiminnalla tarkoitetaan erityistä, suunnitelmallista tapaa järjestää lapsiryhmän toimintaa. Tässä tutkimuksessa haastateltavat eivät tuoneet selkeästi esiin suunnitelmallisuutta pienryhmätoimintaa määritellessään. Asia tuli kuitenkin ilmi myöhemmin pienryhmien muodostamisen perusteiden yhteydessä.

Pienryhmän koko määräytyi muun muassa tilanteen mukaan. Esimerkiksi tietyille lapsille kootussa tunnetaitoryhmässä ryhmän koko oli toiminnan sujuvuuden vuoksi pienempi kuin vaikka leikki-tilanteissa. Erityisesti portin ulkopuolelle suuntautuvilla retkillä pienryhmän kokoon vaikutti myös lasten ja aikuisten väliset suhdeluvut. Valtioneuvoston asetuksen (753/2018, 12 §) mukaan yhdellä aikuisella saa olla enintään kahdeksan yli kolmivuotiaasta lasta. Tämä on selvästi enemmän kuin mitä Wasik (2008, 516) pitää hyvänä pienryhmäkokona. Hänen mukaansa pienryhmän koko ei saisi ylittää viittä lasta. Tulevaisuudessa yhdellä aikuisella saa olla vain seitsemän yli kolmivuotiaasta

lasta, mikä helpottaa pienryhmissä toimimista (OAJ 2019, Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019).

Pienryhmien muodostuksessa ja toiminnassa oli eroavaisuuksia, vaikka kaikissa ryhmissä olikin käytössä joustavat pienryhmät. Tähän vaikutti pohjimmiltaan se, että pienryhmätoimintaa suunniteltaessa ja toteutettaessa otettiin huomioon lasten yksilöllisyys ja tätä kautta kullekin lapsiryhmällä paras tapa toimia.

Yksi selkeimmistä pienryhmien muodostamiseen vaikuttavista eroista oli se, kuka määrittä pienryhmän. Eräs haastateltavista korosti sitä, kuinka pienryhmät ikään kuin muodostuvat luonnostaan, kun lapset aamulla jakaantuvat leikkeihin ja toimintaan. Aikuiset puolestaan valitsivat oman paikkansa lasten muodostamien ryhmien mukaan. Vaikka pienryhmien muodostajana toimivatkin useimmiten lapset itse, kertoi haastateltava, että myös aikuinen jakaa välillä porukan pienryhmiin. Näin tapahtui ennen kaikkea silloin, kun koettiin, että joku lapsista tarvitsi rohkaisua liittyä uusien kavereiden joukkoon. Uudessa kaveriporukassa aikuinen toimi lapsen tukena ja turvana auttaen toiminnan alkuun. Myös toisen haastateltavan puheissa korostui lasten toiveiden huomiointi pienryhmiä muodostettaessa. Toki hän mainitsi myös aikuisen harkinnan ja suhdelukujen huomioinnin. Hieman edellisistä poiketen kolmannessa haastattelussa korostui enemmän se, että pienryhmän määrittää tilanteesta riippuen joko aikuinen tai lapset itse. Aikuisen määrittelemä ryhmä oli esimerkiksi silloin, kun aikuinen oli suunnitellut tietyille lapsille kohdistettua toimintaa, kuten suujumppaa tai tunnetaitojen opettelua.

Wasikin (2008, 517) mukaan satunnaista ryhmän muodostamista tulisi välttää. Haastattelut antavat aihetta miettiä, onko lasten toimesta muodostuneet pienryhmät muodostettu satunnaisesti vai suunnitelmallisesti. Taustalla ei tällöin ole aikuisen miettimää suunnitelmallisuutta, mutta toisaalta lapset valitsevat itse puuhansa ja kaverinsa ja harjoittelevat heille todennäköisesti ajankohtaisia ja mielekkäitä taitoja.

Varsinaisia pienryhmän muodostamisen perusteita tuli haastatteluissa esille viisi. Näitä olivat lasten toiveiden, yksilöllisten tarpeiden ja ikätason huomiointi sekä erilaiset normit ja toiminta. Pienryhmien muodostamista ohjaava normi koski henkilöstömitoitusta. Ehdottomasti yleisimpiä muodostamisen perusteita olivat lasten toiveet sekä yksilölliset tarpeet.

Lasten yksilölliset tarpeet otettiin huomioon pienryhmiä muodostettaessa esimerkiksi silloin, kun lapsi tarvitsi tukea kielenkehityksessä ja ymmärryksessä, tunnetaidoissa tai kaverisuhteissa. Erityisesti yksi haastateltavista korosti pienryhmien muodostamisessa lasten henkilökohtaisista vasuista nousevien tavoitteiden huomioon ottamista. Haastateltava kertoi myös, että aina on olemassa peruste sille, miten pienryhmä muodostetaan:

Eli niitä muodostetaan monilla perusteilla. Että ensinnäkin lasten vasuista nousevista, tavoitteet. Et mitä kenenkin kanssa vaikka harjotellaan, niin sen perusteella. Lasten toiveista. Ja sitte ihan toiminnasta, kun meillä on yhteistyötä tavallaan yli ryhmärajojen, niin sit aikuiset määrittää tiettyjä pienryhmiä. Et viskariyhteisyyttä on aika paljon.

Lasten toiveiden kuuntelu on edellytys Vasun (2018) mukaisen toiminnan toteuttamiselle, sillä varhaiskasvatuksessa yhtenä oppimisen lähtökohtana on lasten mielenkiinnonkohteet (Vasu 2018, 22). Lasten toiveiden huomiointi tulikin esiin kaikkien haastateltavien puheissa, samoin ikätasoinen toiminta. Lasten toiveita kuunneltiin päivittäin herkällä korvalla ja niitä pyrittiin ottamaan huomioon päivän toiminnassa. Mikäli toivetta ei pystytty toteuttamaan heti, kirjattiin toive ylös esimerkiksi toiveiden arkkuun. Yhdessä ryhmässä oli käytössä lasten kokoukset, joissa toiveita käsiteltiin säännöllisesti. Ikätasoinen toiminta liitettiin haastatteluissa muun muassa yli ryhmärajojen toteutettavaan viskaritoimintaan ja jumppahetkiin. Varhaiskasvatuksessa viskareilla tarkoitetaan ryhmän viisivuotiaita lapsia, jotka lähtevät seuraavana syksynä esikouluun. Vaikka ikätasoiset pienryhmät olivat kaikissa lapsiryhmissä välillä käytössä, kävi vastauksista myös ilmi, että ikä ei ole pienryhmän määrittämisen peruste. Kohdennetut pienryhmät, kuten tunnetaitoryhmät tai viskariryhmä, rinnastettiin kiinteään pienryhmätoimintaan. Sekä joustavilla että kiinteillä pienryhmillä nähtiinkin olevan oma paikkansa toiminnassa. Joustavat pienryhmät olivat kaikissa ryhmissä kuitenkin arjen toimintatapa ja kiinteät pienryhmät toimivat siinä lisänä.

Kaikki pienryhmien muodostamisen perusteet olivat samoja kuin Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden toimeenpanoa koskevissa raporteissa (Repo ym. 2018; 2019). Toisin kuin haastatteluissa arvioinneissa mainittiin muodostamisen perusteina myös lasten kaverisuhteet, vertaisoppiminen ja ryhmän yhteenkuuluvuus. Vaikka nämä asiat eivät

haastatteluissa tulleet esille pienryhmien muodostamisen kohdalla, ne mainittiin kuitenkin joustavan pienryhmätoiminnan hyödyiksi. Lisäksi lapset saivat välillä muodostaa pienryhmät täysin itsenäisesti, jolloin he luonnollisesti valitsivat kaverinsa itse.

Omahoitajatoimintaa ei ollut käytössä missään ryhmässä. Eräs haastateltavista liitti omahoitajatoiminnan aikaan, jolloin myös hoitajat tekivät lasten varhaiskasvatussuunnitelmia vanhempien kanssa. Silloin kullakin aikuisella oli tietyt lapset ja pienryhmätoimintakin toteutui enemmän näiden omien lasten kanssa. Vastaus on samansuuntainen kuin Repo ym. (2018, 79) arvioinnissa, jossa kahdeksan prosenttia vastaajista kertoi oman pienryhmän aikuisen kirjoittavan lasten varhaiskasvatussuunnitelmat.

5.2 Pienryhmätoiminnan hyödyt

Kaikkien haastateltavien puheissa esiintyi mainintoja liittyen lasten vertaissuhteisiin. Haastateltavat näkivät, että joustavissa pienryhmissä lapsilla oli mahdollisuus oppia tulemaan toimeen erilaisten ihmisten kanssa sekä sitoa uusia ystävyssuhteita. Joustavissa pienryhmissä lapsilla oli myös mahdollisuus oppia toisiltaan. Erityisesti pienemmät pystyivät oppimaan isommilta ja myös isommat pienemmiltä. Joustavien pienryhmien käytön voidaan nähdä edesauttavan Vasun (2018) oppimiskäsityksen saavuttamisessa, sillä kuten Vasussa (2018, 21–22) sanotaan, aktiivisena toimijana lapsi oppii yhdessä muiden ihmisten ja ympäristön kanssa. Näin ollen vertaisryhmällä on keskeinen merkitys lapsen oppimiselle.

No ylipäätään just ne erilaiset kaverisuhteet, mitkä siinä kehittyy ja että osataan toimia erikokoisissa porukoissa ja niinku erilaisissa porukoissa.

Lapsiin liittyvät hyödyt oppimisympäristön suhteen liittyivät ennen kaikkea turvallisuuteen sekä yksilöllisyyden huomiointiin. Eräs haastateltavista korosti sitä, että lapsen saadessa olla kaikkien kanssa, hän kokee olonsa turvalliseksi. Joustavat pienryhmät ja toiminta yli ryhmärajojen mahdollisti muun muassa sen, että lapset voitiin jakaa yksilöllisten tarpeiden mukaan nukkuihin ja virkkuihin. Pienryhmissä aikuinen pystyi huomioimaan lapset yksilöllisemmin sekä

antamaan heille yksilöllistä tukea. Lisäksi lapset antoivat toisilleen vertaistukea. Pienryhmien ollessa pieniä, koettiin se jo itsessään hyödyksi.

Lapsilähtöisyys joustavien pienryhmien hyötynä tuli esille useampaan kertaan kaikkien haastateltavien puheissa. Haastateltavien mukaan pienissä ryhmissä lapsi tulee paremmin kuulluksi ja nähdyksi. Lisäksi lapsi pääsee paremmin osalliseksi kaikkeen toimintaan. Aikuisten vaihtuessa joustavasti pienryhmissä lapset hyötyvät erilaisista kasvattajista. Lähes samaan lopputulokseen päästään tosin myös kiinteitä pienryhmiä käytettäessä silloin, kun aikuinen niissä vaihtuu (Kalliala 2012, 160).

Paljonkin, mun mielestä se on lapselle ihana, siinä on sellanen rauhallinen ympäristö. Hän tulee paremmin kuulluksi ja nähdyksi siinä aikuisen kanssa. Että ku siinä ei ole sitä isoa ryhmää vaan se on se pienryhmä, missä kaikki pääsee osalliseksi varmasti niinku paremmin.

Mikkola & Nivalainen (2010, 37) mainitsivat yhtenä kiinteiden pienryhmien perusteena sen, että ne tuovat turvaa silloin, kun oman ryhmän aikuinen on poissa. Tässä tutkimuksessa nousi esiin, että myös joustavien pienryhmien käyttö voi olla avuksi poikkeustilanteissa. Hyvän lapsituntemuksensa avulla ryhmän vakituinen työntekijä voi koota sijaiselle pienryhmän, joka koostuu helposti lämpiävistä lapsista. Sen sijaan hitaasti lämpiävät lapset hän voi sijoittaa tutun ja turvallisen aikuisen ryhmään.

Aikuisia koskevat hyödyt liittyivät ennen kaikkea työnteon luonteeseen ja laatuun. Työnteko pienryhmissä koettiin olevan mielekkäämpää ja rauhallisempaa, jolloin keskittyminen oleelliseen onnistui paremmin. Pienryhmässä sai olla enemmän lasten kanssa ja iloita tekemisestä. Kaikenikäisistä lapsista koostuvissa pienryhmissä työnteon kuormittavuuden koettiin tasaantuvan kaikille tasavertaisesti. Joustavien pienryhmien hyödyksi nähtiin myös se, että kaikki aikuiset saivat olla tasavertaisesti kaikkien lasten kanssa. Lisäksi lasten havainnointi helpottui. Yksi haastateltavista piti joustavien pienryhmien ehdottomana etuna sitä, että ne mahdollistavat pienryhmien muodostamisen lasten henkilökohtaisista varhaiskasvatussuunnitelmista nousevien mielenkiinnonkohteiden ja tavoitteiden mukaan. Sekä lapsia että aikuisia hyödyttäviin asioihin kuuluivat muun muassa ympäristön rauhallisuus, tilan käytön hyödyntäminen, arjen yleinen sujuvoituminen sekä kiireettömyys.

Kaikki Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden toimeenpanoa koskeissa raporteissa (Repo ym. 2018; 2019) mainitut pienryhmätöiminnan hyödyt tulivat esiin myös tässä tutkimuksessa. Pienryhmätöiminnan hyötyjä miettiessä ei pidä unohtaa, että lapsen tulee oppia toimimaan lisäksi isossa ryhmässä (Mikkola ja Nivalainen 2010, 33). Repo ym. (2018, 110) raportissa jäi epäselväksi, kuinka pienryhmän ulkopuolisten suhteiden toteutuminen varmistetaan. Joustavia pienryhmiä käytettäessä tämän voidaan nähdä toteutuvan automaattisesti. Uusia ystävyyssuhteita syntyi haastattelujen mukaan jopa yli ryhmärajojen.

Vaikka joustavilla pienryhmillä nähtiin olevan monia etuja ja niistä pidettiin, ei kiinteitäkään pienryhmiä hylätty täysin. Päinvastoin haastateltavat kertoivat, että molemmilla on paikkansa. Kiinteitä pienryhmiä käytettiin kaikissa tutkimukseen osallistuneissa ryhmissä joustavien pienryhmien lisänä, kuten kappaleessa 5.1 kerrottiin. Alle kolmivuotiaille kiinteät pienryhmät voisivat haastateltavien mukaan sopia jopa arjen yleiseksi toimintatavaksi. Erityisesti heille kiinteiden pienryhmien ajateltiin tuovan turvaa ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Kuitenkin myös alle kolmivuotiaissa on suuria eroja. Eräs haastateltavista kertoi kaksivuotiaasta pojasta, joka oli nelivuotiaan tasolla. Hänen kohdallaan alle kolmivuotiaiden ryhmään joutuminen voisi olla aiheuttava kehityksen taantumista.

5.3 Pienryhmätöiminnan haasteet

Haastatteluaineistossa korostui kommunikoinnin tärkeys ja resurssien riittämättömyys. Resurssien riittämättömyyteen liittyi sekä ajan että henkilökunnan riittämättömyys. Nämä kävivät ilmi kaikkien haastateltavien puheissa. Riittämätöntä henkilöstömitoitusta aiheutti erityisesti aamuvuoron lähteminen aikaisin iltopäivällä. Näkemykset pienryhmätöiminnan toteuttamisesta iltopäivisin vaihtelivat haastateltavien kesken. Yksi haastateltavista oli sitä mieltä, että aamuvuoron lähdettyä pienryhmätöiminnan toteuttaminen muuttuu mahdottomaksi, kun taas toinen totesi, että iltopäivällä lapsiryhmä jaetaan kahteen isompaan ryhmään. Toinen riittämätöntä henkilöstömitoitusta aiheuttava tekijä sairauspoissaolojen lisäksi oli toisen

ryhmän lapsien valvominen heidän palaverinsa aikaan. Erityisen hankaliksi koettiin aamupäiviin osuva palaverien valvonta, kuten seuraavasta sitaatista käy ilmi:

Et uniaikaan on palavereita tosi paljon. Välillä niitä on aamupäivisinkin, mikä on ihan sit, meille niinkun, sellasta että. Meille ilmotetaan, et hei, teil on aamupalaverin valvonta eli se tarkoittaa sitä, et pienryhmät leviää, ku siinä on pakko mennä pihalle jonkun vahtiin toisten lapsia. Sit siä voi olla hyvällä säkällä sellanen tilanne, että jollain ryhmällä on kaksytkaks lasta ja sä meet sinne hoitaan kahen, niinku meiän ryhmästä kaks aikuista ja meidän yheksäntoista lasta, niin. Se ei toimi, aamusin noi palaveriajat, että se on niinkun ajankäytöllisesti - - aika haastavaa, saada kaikki toimiin.

Ajan riittämättömyyden mainitsi kaksi haastateltavaa. Toinen heistä koki, että aikaa oli liian vähän kaikkeen siihen, mitä työnkuvaan kuului. Toinen puolestaan korosti, että aikaa on liian vähän ajatusten vaihtoon tiimin jäsenten kesken. Ajan riittämättömyys linkittyikin vahvasti toiseen tärkeään haasteeseen eli kommunikointiin. Kommunikointi koettiin erittäin tärkeäksi toimivan pienryhmätoiminnan kannalta. Toimiva kommunikointi taas vaati aikaa, sillä lasten kuullen ajatuksia ei haluttu vaihtaa. Tiimipalavereiden koettiin olevan liian lyhyitä tai niitä oli liian harvoin verrattuna käsiteltävään asiamäärään. Kommunikoinnin apuna ryhmissä käytettiin erilaisia havainnointi-, viesti- ja kuulumisvihkoja.

Että saan myös ne havainnot, mitä toinen aikuinen on tehnyt vaikka samasta lapsesta.

Erityisesti joustaviin pienryhmiin kohdistuvina haasteina voitiin pitää toiminnan sekavuutta ja muuttuvuutta. Tähän puolestaan liittyi vahvasti edellä mainittu kommunikointi. Joustavia pienryhmiä käytettäessä on erityisen tärkeää pysyä kartalla, kuka tekee ja mitä. Lisäksi tiimiläisten on oltava selvillä toistensa ajatuksista ja ryhmän yhteisistä sekä lasten henkilökohtaisista tavoitteista. Eräs haastateltavista koki vaikeaksi palata töihin muutaman päivän poissaolon jälkeen, sillä tällöin oli tippunut niin sanotusti kelkasta. Sekavuutta helpottamaan oli yhdessä ryhmässä otettu käyttöön taulu, josta sen hetkiset pienryhmät saattoi konkreettisesti tarkistaa. Vaikka joustava pienryhmätoiminta tuntui alkuun jopa sekavalta, koki eräs haastateltavista toiminnan selkiytyvän ajan kanssa, kun asioista puhutaan tiimin kesken ja johtaja on mukana tukemassa toimintaa.

Vaikka toiminnan muuttuvuus koettiin haastavaksi, oli se toisaalta myös yksi joustavan pienryhmätoiminnan hyödyistä. Joitakin haasteita joustava pienryhmätoiminta toi myös töiden organisointiin. Näitä olivat muun muassa ikäasioiden huomiointi suunnittelussa sekä lasten tuleminen hoitoon eri aikoihin. Yksi haastateltavista oli jopa sitä mieltä, että joustavassa pienryhmätoiminnassa ei ole mitään haasteita.

Haastatteluissa kävi ilmi myös joitakin kiinteiden pienryhmien haasteita. Kaksi haastateltavaa pohti, mikä vaikutus on kiinteillä pienryhmillä lapselle, mikäli niistä ei saadakaan lapselle sopivia. Kiinteät pienryhmät liitettiin myös aikuisjohtoisuuteen, jäykkyyteen ja ennalta suunniteltuun toimintaan. Kiinteiden ryhmien haasteeksi koettiin myös lasten poissaolot, jolloin myös kiinteiden pienryhmien koostumusta jouduttiin muokkaamaan. Kolmannella haastateltavalla ei ollut kokemusta kiinteistä pienryhmistä.

Mut sitten jos tota noin niin, ei pystykään oleen siinä, just siinä yhdessä pienessä pienryhmässä, missä aina oo. Niin mitäs sitten?

Et saadaaks me ne kiinteet pienryhmät juuri sellai oikeenlaisiksi ja vaikuttaako se lasten kaverisuhteisiin.

Kallialan (2012, 160) tutkimuksessa esiin tullutta kiinteiden pienryhmien ongelmaa, henkilökunnan erilaisiin koulutustaustoihin liittyen, ei joustavissa pienryhmissä ole. Joustavissa pienryhmissä kaikki lapset ja aikuiset toimivat kaikkien kanssa, kuten haastatteluista kävi ilmi. Myöskään Raittilan (2013, 80) mainitsemaa haastetta kuulumisten vaihdosta vanhempien kanssa ei mainittu. Kenties tätä ei koeta ongelmaksi tai se hoidetaan hyvällä kommunikoinnilla, jolloin kaikki kasvattajat osaavat kertoa lapsen päivästä.

5.4 Pienryhmätoiminnan edellytykset

Pienryhmätoiminnan edellytykset voitiin jakaa oman asenteen merkitykseen, kommunikoinnin tärkeyteen, turvallisuudentunteen tukemiseen, lapsen yksilölliseen huomiointiin sekä poikkeustilanteisiin varautumiseen. Selkeästi eniten haastateltavat puhuivat kommunikoinnin merkityksestä. Pienryhmätoimintaa järjestettäessä on tärkeää, että esimerkiksi havainnot lapsista ja heidän puuhistaan kulkevat tiimiläisten kesken. Tärkeää on myös

keskustella lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevista tavoitteista. Yksi haastateltava korosti myös sitä, että kaikilla kasvattajilla pitää olla selkeänä mielessä, miten homma toimii.

Toki se edellyttää sitä, että sit koko tiimin pitää olla kartalla niistä lapsista ja niistä vasun tavoitteista, mitä on sovittu vanhempien kanssa.

Että siinä justiin se, että kun me vaan ollaan keskenämme avoimia ja jutellaan ja vaihdetaan niitä ajatuksia siitä ja ollaan tietosia mitä me milläkin toiminnalla tavoitellaan ja mitä ollaan tehty ja tavallaan läpinäkyvyys siinä hommassa, niin sehän on siä kaikista tärkeintä, et ja se, niin oma asennehan siihen vaikuttaa tosi paljon.

Turvallisuudentunteen tukemiseen haastateltavat liittivät tietyn perusstruktuurin, joka tekee toiminnasta ennakoitavaa, aikuisen aidon läsnäolon, aikuisten pysyvyyden sekä lasten tuntemisen ja tukemisen. Lapsen yksilölliseen huomiointiin haastateltavat puolestaan liittivät aikuisen herkkyyden havainnoida lasta ja antaa hänelle näin ollen tukea oikeaan aikaan ja oikeissa tilanteissa. Uusissa tilanteissa aremmalle lapselle saatettiin ottaa mukaan tuttu ja turvallinen kaveri. Turvallisuudentunteen tukeminen ja lapsen yksilöllinen huomiointi vaativat näin ollen kasvattajilta paljon. Aikuisen merkitystä aktiivisena toimijana pienryhmätoiminnassa on aiemmin käsitellyt myös Järvinen & Mikkola (2015, 40–42). Heidän mukaansa aikuisella on suuri vastuu muun muassa ryhmäytymisessä, ohjaamisessa ja toiminnan sujuvuudessa. Lisäksi aikuisten tulee pitää huoli lasten yksilöllisestä kohtaamisesta sekä kuunnella herkäällä korvalla lasten ajatuksia ja toiveita. (Järvinen & Mikkola 2015, 40–42.)

Aiemmissa tutkimuksissa on todettu, että poikkeustilanteisiin kannattaa varautua etukäteen, jottei pienryhmätoiminnasta tarvitse luopua kokonaan esimerkiksi yhden aikuisen sairastuttua. (Järvinen & Mikkola 2015, 43–44; Raittila 2013, 83). Tämän tutkimuksen kaikissa ryhmissä poikkeustilanteisiin oltiin varauduttu kirjallisilla ohjeilla. Ainakin kahdessa ryhmässä oli tehty kirjallinen ohjeistus sijaista varten ja yhdessä ryhmässä käytettiin ahkerasti kalenteria toimintaa suunniteltaessa ja toteutettaessa. Näin ollen kalenterista voitiin tarkistaa kuluvan päivän ja viikon ohjelma, vaikka joku olisi poissa. Mikäli sijaista ei ryhmään saatu, tehtiin yhteistyötä yli ryhmärajojen. Eräs haastateltava kertoi vakituisen työntekijän määrittävän sijaiselle pienryhmän. Omaa lapsituntemustaan hyödyntäen hän voi koota sijaiselle ryhmän, jossa lapset ovat

ulospäin suuntautuneita ja helposti lämpiäviä. Sen sijaan hitaasti lämpiävät lapset hän voi sijoittaa tuttujen aikuisten ryhmiin. Näin ollen joustavat pienryhmät ajavat tässä tilanteessa erinomaisesti lapsen etua.

Ja sitte, vaikka jos tulee joku sijainen ryhmään, niin sitten me ei niinku tämmösiä hitaasti lämpeneviä laiteta hänen ryhmäänsä. Et tavallaan se aikuisen tuntemus siitä lapsesta, niin se on semmonen ehkä ykkösehto siinä lapsen turvallisuudentunteen pysymisessä.

Oma asenne tuli selkeästi esiin vain muutamissa kommentteissa, mutta se vaikutti silti tärkeältä edellytykseltä. Omaan asenteeseen vaikutti luottamus tiimiin, sitoutuminen toimintaan ja oma ajattelutapa. Omaan asenteeseen voi oman tiimin ohella vaikuttaa laajemmin koko työyhteisö. Kivijärvi & Ahlqvistin (2005, 152) mukaan pienryhmätoiminnan sujuvuuteen vaikuttaa myös esimerkiksi päiväkodin johtajalta saatu tuki sekä erilaiset koulutukset. Myös tässä tutkimuksessa johtajalta saadun tuen tärkeys tuli esille jo aiemmin, pienryhmätoiminnan haasteita käsiteltäessä.

Koiviston ym. (2005, 148) tutkimuksessa yhtenä pienryhmätoiminnan edellytyksenä pidettiin valmiutta työvuorojen ja työtehtävien uudelleen järjestelyyn. Tässä tutkimuksessa tällaista ei käynyt ilmi. Haastateltavien mukaan työvuorot menee, kuten muutenkin. Tutkimukseen osallistuneessa päiväkodissa työvuorot suunnitteli varajohtaja, joten työvuorot tulivat ikään kuin valmiina työntekijöille. Kaikissa ryhmissä iltavuoro tuli kuitenkin töihin viimeistään yhdeksältä, joten näyttää siltä, että ylempi taho haluaa työvuorojärjestelyillä mahdollistaa aamupäivän pienryhmätoiminnan.

5.5 Arvoperusta pienryhmätoiminnan takana

Kaikki haastateltavat toivat esille, että ryhmissä kaikki ovat kaikkien kanssa. Kaikkien kanssa on tultava toimeen, mutta kaikkien kanssa ei tarvitse olla paras kaveri. Nämä kommentit liitettiin tässä tutkimuksessa yhteisöllisyyteen. Eräässä ryhmässä myös lasten vanhemmat olivat toivoneet, että lapset toimisivat monenlaisissa ryhmissä ja oppisivat näin toimimaan erilaisten ihmisten kanssa.

Erityisesti kaksi haastateltavaa korosti joustavien pienryhmien mahdollistavan paremmin lasten osallisuuden. Osallisuutta toteutettiin muun

muassa kysymällä lapsilta palautetta toiminnasta ja ottamalla se jatkossa huomioon sekä ottamalla lapset mukaan suunnittelemaan toimintaa.

Ja myös sitten sitä lapsen osallisuutta. Osaltaan, että aikuiset ei aina oo määräämässä myöskään, että kenen kanssa sä tänään leikit, vaan myös sitä, että lapsi kokis että viihtyy täällä ja saa vaikuttaa asioihin.

Jokainen haastateltava kertoi toiminnan lähtevän lapsista, heidän ideoistaan, toiveistaan ja mielenkiinnonkohteista. Yksi haastateltava kertoi lisäksi suoraan, että ajatuksena on välttää aikuisjohtoista toimintatapaa. Tulokset tukevat Oppaan (2013, 158) ajatusta siitä, että pienryhmätoiminnan taustalla vaikuttavat arvot ovat lapsilähtöisyys ja lasta kunnioittava toimintamalli.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 20) mukaan jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä. Tässä tutkimuksessa joustavan pienryhmätoiminnan nähtiin olevan Varhaiskasvatussuunnitelman mukaista toimintaa. Vasun noudattaminen koettiin helpommaksi joustavia pienryhmiä käyttäen.

Mää luulen, että sillä tavotellaan sitä Vasun mukasta toimintaa ja sitä, että ne tavoitteet tulee jokaisen lapsen kohalla.

Mun mielestä tää on myös Vasun mukaisempaa toimintaa.

5.6 Tutkimuksen päätulokset

Tutkimuksessa pienryhmäksi määriteltiin isommasta lapsiryhmästä tai lapsiryhmistä koostettu pienempi, toimiva porukka, joka toimi yhden aikuisen kanssa. Joustavassa pienryhmässä niin lapset kuin aikuisetkin vaihtuivat joustavasti päivittäin.

Kaikissa tutkittavissa ryhmissä oli käytössä joustavat pienryhmät, silti pienryhmien muodostaminen ja toiminta erosivat toisistaan. Yhtenä syynä taustalla oli toiminnan suunnittelu ja toteutus kullekin lapsiryhmälle parhaalla tavalla. Yksi selkeimmistä pienryhmien muodostamiseen vaikuttavista tekijöistä oli se, kuka määrittä pienryhmän. Yhdessä lapsiryhmässä pienryhmät muodostuivat ikään kuin luonnostaan lasten jakautuessa leikkeihin ja toimintaan, kun taas toisessa ryhmässä korostui enemmän se, että pienryhmän määrittää

tilanteesta riippuen joko aikuinen tai lapset itse. Kaikissa ryhmissä oli käytössä molempia tapoja, niiden suhde vaan vaihteli.

Varsinaisiksi pienryhmän perusteiksi kaikki haastateltavat mainitsivat lasten toiveiden kuuntelun sekä ikätason. Lasten toiveiden kuuntelu korostui vastauksissa selvästi. Lasten mielenkiinnonkohteiden huomiointi onkin yksi oppimisen lähtökohta (Vasu 2018, 22). Ikätasoisia ryhmiä käytettiin erityisesti viskaritoiminnassa. Lasten yksilölliset tarpeet otettiin huomioon pienryhmää muodostettaessa esimerkiksi silloin, kun lapsi tarvitsi tukea kielenkehityksessä tai tunnetaidoissa. Muita pienryhmien muodostamisen perusteita olivat aikuisten ja lasten välisen suhdeluvun sekä toiminnan huomiointi.

Tutkimuksessa pienryhmätoiminnan hyödyissä korostuivat lasten vertaissuhteet. Joustavia pienryhmiä käytettäessä lapsilla on mahdollisuus oppia tulemaan toimeen erilaisten ihmisten kanssa sekä sitoa uusia ystävyys-suhteita. Joustavat pienryhmät mahdollistivat myös lapsilähtöisen toiminnan, lasten yksilöllisemmän huomioinnin sekä rauhallisemman ympäristön. Aikuisille toimiminen pienryhmässä antoi paremmat lähtökohdat lasten havainnointiin sekä tasavertaisen mahdollisuuden olla kaikkien lasten kanssa.

Pienryhmätoiminnan suurimpia haasteita olivat puolestaan ajan riittäminen kommunikointiin sekä riittämätön henkilöstömitoitus. Kommunikointi tiimin jäsenten kesken koettiin erittäin tärkeäksi toimivan pienryhmätoiminnan kannalta. Kommunikoinnissa oleellista oli, että kaikki tiimin jäsenet pysyivät selvillä niin lasten henkilökohtaisista kuin ryhmän yhteisistä tavoitteista sekä toistensa ajatuksista. Ajatusten ja tietojen vaihtoa haittasivat kuitenkin liian lyhyet tai liian harvoin olevat palaverit, joissa ajan piti riittää myös muiden asioiden käsittelyyn. Riittämätöntä henkilöstömitoitusta puolestaan aiheuttivat sairauspoissaolot sekä toisen ryhmän lapsien valvominen heidän palaveriensa aikaan.

Toinen pienryhmätoiminnan merkittävimmäksi koettu haaste, kommunikointi, oli samaan aikaan pienryhmätoiminnan tärkeä edellytys. Toimiminen joustavissa pienryhmissä edellyttää esimerkiksi lapsista tehtyjen havaintojen vaihtoa tiimiläisten kesken sekä kunkin lapsen varhaiskasvatussuunnitelmista nousevista tavoitteista keskustelua. Kommunikoinnin lisäksi joustavassa pienryhmätoiminnassa on kiinnitettävä huomiota kunkin lapsen tuntemiseen ja tätä kautta yksilölliseen tukemiseen. Myös poikkeustilanteisiin on syytä varautua etukäteen.

Haastateltavien mukaan joustavalla pienryhmätoiminnalla voitiin toteuttaa paremmin Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018) mukaista toimintaa. Kaikkien haastateltavien mukaan toiminta lähti lapsista, heidän toiveistaan ja ideoistaan. Joustavan pienryhmätoiminnan nähtiin kasvattavan yhteisöllisyyttä ja lasten osallisuutta.

6 TULOSTEN TARKASTELU JA POHDINTA

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli saada selville, kuinka tutkittavassa varhaiskasvatusyksikössä määritellään joustava pienryhmätoiminta sekä millaisia kokemuksia kasvattajilla on joustavasta pienryhmätoiminnasta. Joustavaksi pienryhmätoiminnaksi kasvattajat määrittivät toiminnan pienessä lapsiryhmässä, jonka kokoonpano vaihtuu päivittäin. Pienryhmien muodostamisessa korostui lasten toiveiden kuuntelu sekä lasten yksilöllisten tarpeiden huomioon ottaminen.

Erityisesti joustavien pienryhmien hyötyinä voidaan tutkimustulosten perusteella pitää mahdollisuutta uusien vertaissuhteiden luomiseen ja niiden ylläpitoon sekä lapsilähtöisemmän ja yksilöllisemmän toiminnan mahdollistaminen. Lisäksi tutkimuksessa ilmeni myös kiinteisiin pienryhmiin sopivia hyötyjä, kuten rauhallisempi ympäristö ja parempi havainnoinnin mahdollisuus. Vastaavasti erityisesti joustavan pienryhmätoiminnan haaste oli ajan riittäminen kommunikointiin. Tutkimuksen perusteella aikaa koettiin olevan jo lähtökohtaisesti liian vähän ja poikkeustilanteet, kuten sairauspoissaolot ja toisen ryhmän lapsien valvominen heidän palaveriensa aikaan, vähensivät sitä entisestään.

Tutkimuksesta kävi ilmi, että kommunikointi koettiin sekä joustavan pienryhmätoiminnan tärkeänä edellytyksenä että haasteena. Tämän perusteella voidaan sanoa, että kommunikoinnin mahdollistamiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Voidaankin pohtia, kuinka joustavaa pienryhmätoimintaa toteuttavissa ryhmissä saadaan järjestettyä tarpeeksi aikaa ajatusten ja tietojen vaihtoon tiimin jäsenten kesken. Voi olla hyvä, että vaatimus tällaiseen kommunikointiin tulee johdolta. Johdon on myös hyvä tarjota kommunikointiin tarvittava aika. Ajan järjestämisen lisäksi kaikille työntekijöille tulee tarjota koulutusta tiimitaidoista, erityisesti kommunikoinnin merkityksestä.

Toinen tutkimuksessa ilmennyt merkittävä haaste oli henkilökunnan riittämättömyys, joka koskee kaikkia lapsiryhmiä, ei pelkästään joustavia pienryhmiä. Varhaiskasvatuksen laadun ja kasvattajien jaksamisen kannalta olisi erittäin tärkeää, että käytettävissä on tarpeellinen määrä sijaisia. Lisäksi on huolehdittava vakituisen henkilökunnan työhyvinvoinnista, jotta heille ei tule turhaan sairauspoissaoloja tai jopa uranvaihtoja. Aihe on erityisen tärkeä, sillä Vasun (2018, 19) tavoitteisiin nimenomaan kuuluu luottamuksellisen suhteen rakentaminen lapseen sekä mahdollisimman pysyvien vuorovaikutussuhteiden muodostaminen. Voidaankin pohtia, kuinka nämä taataan, jos henkilökunta uupuu työtaakkansa alla ja vaihtaa kokonaan alaa.

Tutkimuksen mukaan joustavalla pienryhmätoiminnalla voitiin toteuttaa paremmin Vasun (2018) mukaista toimintaa. Tällä viitattiin mahdollisesti siihen, että joustavissa pienryhmissä lasten toiveet, tarpeet ja tavoitteet voidaan ottaa paremmin huomioon toimintaa suunniteltaessa ja toteutettaessa. Repo ym. (2018, 110) tutkimuksen mukaan Vasun (2018,33) edellyttämä periaate pedagogisesti tarkoituksenmukaisesti muodostetuista lapsiryhmistä vaikuttaa liittyvän nimenomaan pienryhmätoimintaan. Tämän tutkimuksen tulosten valossa voi olettaa, että joustavien pienryhmien avulla pienryhmien muodostaminen pedagogisin perustein on vielä helpompaa kuin kiinteitä pienryhmiä käytettäessä.

Ihannetilanne lapsiryhmiä muodostettaessa on tietenkin sellainen, että lapset voidaan alun perin jakaa pedagogisesti tarkoituksenmukaisiin päiväkotiryhmiin. Käytännössä tämä on kuitenkin haastavaa (Repo ym. 2019, 122), sillä lapsiryhmien kokoonpano muuttuu kaiken aikaa. Ryhmiin tulee uusia lapsia kesken toimintakauden, jolloin lapset on sijoitettava sinne, missä tilaa on. Tällöin ryhmä ei välttämättä ole lapselle pedagogisesti katsottuna sopivin. Näin ollen ainoastaan pienryhmien avulla voidaan arjen toiminnassa miettiä paremmin pedagogisia mahdollisuuksia ryhmien muodostamisessa. (Repo ym. 2019, 122.)

Tutkimusta tarkasteltaessa tulee ottaa huomioon, että tutkimuksen otoskoko oli pieni ja näin ollen tulokset eivät ole yleistettävissä. Tutkimus antoi kuitenkin lisätietoa joustavien pienryhmien toiminnasta ja muodostamisesta. Jatkossa aihetta on hyvä tutkia lisää. Tutkimuksen toteutustapaa voi muuttaa esimerkiksi järjestämällä ryhmähaastattelun, jossa on paikalla varhaiskasvattajia sekä päiväkodeista, joissa toimitaan kiinteissä pienryhmissä, että päiväkodeista, joissa toimitaan joustavissa pienryhmissä. Tällä tavoin on mahdollista saada

helpommin selville näitä kahta toimintatapaa erottavat tekijät ja toisaalta yhtäläisyydet. Myös johtajien haastattelut voivat antaa lisätietoa aiheesta. Haastattelujen lisäksi aiheeseen voi jatkossa tutustua myös havainnoimalla ryhmien toimintaa ja katsomalla, kuinka haastatteluissa ilmi tulleet asiat toteutuvat käytännössä.

7 LÄHTEET

- Eskola, J. & Suoranta J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2007. Teoksessa: Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodin valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Juva: PS-kustannus, 25–43.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2010. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Järvinen, K. & Mikkola, P. 2015. Oletko sä meidän kaa? Näkökulmia osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen varhaiskasvatuksessa. Pedatieto.
- Kalliala, M. 2012. Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoidosta. Tallinna: Gaudeamus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus.
- Karila, K. 2016. Vaikuttava varhaiskasvatus. Tilannekatsaus toukokuu 2016. Opetushallitus. Viitattu 27.9.2019. Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/vaikuttava_varhaiskasvatus.pdf.
- Kivijärvi, T. & Ahlqvist, T. 2005. Teoksessa M. Kankaanranta, E. Hämäläinen & M. Gustafsson (toim.) Teatteria tornikamarissa ja matematiikkaa männynkävyillä. Puheenvuoroja esiopetuksesta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 151–156.
- Koivisto, P., Jaatinen, T., Pehkonen, K., Seppelvirta, A-M. & Vartiainen, J. 2005. Pienryhmätoiminta Taikalampun päiväkodin esiopetuksessa. Teoksessa M. Kankaanranta, E. Hämäläinen & M. Gustafsson (toim.) Teatteria tornikamarissa ja matematiikkaa männynkävyillä. Puheenvuoroja esiopetuksesta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 147–150.
- Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

- Leinonen, J. 2014. Pedagogisia näkökulmia lasten osallisuuden tukemiseen varhaiskasvatuksessa. Teoksessa J. Heikka, E. Fonsén, J. Elo & J. Leinonen (toim.) Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. Tampere: Suomen varhaiskasvatusseura ry, 16–40.
- Mikkola, M. & Nivalainen, K. 2010. Lapselle hyvä päivä tänään - näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Pedatieta Oy.
- OAJ 2019. Varhaiskasvatuksen ryhmäkokoihin tulossa tervetullut muutos. Viitattu 15.12.2019. Saatavissa: <https://www.oaj.fi/ajankohtaista/lausunnot/2019/varhaiskasvatuksen-ryhmakokoihin-tulossa-tervetullut-muutos/>.
- Opas, M. 2013. Yhteisöllinen kasvattajatiimi. Teoksessa: P. Marjanen, M. Marttila & M. Varsa (toim.) Pienten piirissä - yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus, 141–164.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019. Kolme vuotta täyttäneiden varhaiskasvatuksen ryhmäkokoja pienennetään. Viitattu 15.12.2019. Saatavissa: https://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/kolme-vuotta-tayttaneiden-varhaiskasvatuksen-ryhmakokoja-pienennetaan.
- Raittila, R. 2013. Pienryhmätoiminta ja leikkialueet: Varhaiskasvatuksen pedagoginen toimintaympäristö rakentuu arkisissa käytännöissä. Teoksessa: K. Karila & L. Lipponen (toim.) Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino, 69–94.
- Repo, L., Paananen, M., Mattila, V., Lerkkanen, M.K., Eskelinen, M., Gammelgård, L., Ulvinen, J., Hjelt, H. & Marjanen, J. 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2016 toimeenpanon arviointi. Varhaiskasvatussuunnitelmien käyttöönotto ja sisällöt. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 16:2018. Viitattu 17.11.2019. Saatavissa: https://karvi.fi/app/uploads/2018/08/Varhaiskasvatussuunnitelman-toimeenpanon-arviointi_2018.pdf.
- Repo, L., Paananen, M., Eskelinen, M., Mattila, V., Lerkkanen, M.K., Gammelgård, L., Ulvinen, J., Marjanen, J., Kivistö, A. & Hjelt, H. 2019. Varhaiskasvatuksen laatu arjessa. Varhaiskasvatussuunnitelmien toteutuminen päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa. Kansallinen

- koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 15:2019. Viitattu 17.11.2019.
Saatavissa: https://karvi.fi/app/uploads/2019/09/KARVI_1519.pdf.
- Saarela, M. & Eskola, J. 2007. Tapaus ja tutkimus = tapaustutkimus? Teoksessa:
Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta
ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Juva: PS-kustannus,
184–195.
- TENK 2012. Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö
ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 5.12.2019.
Saatavissa: https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki:
Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta 753/2018. Viitattu 20.10.2019.
Saatavissa: Finlex. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180753>.
- Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540. Finlex. Viitattu 5.12.2019. Saatavissa:
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>.
- Vasu 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Opetushallitus.
Viitattu 20.10.2019. Saatavissa:
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf.
- Wasik, M. 2008. When fewer is more: Small groups in early childhood
classrooms. Early childhood education journal 35(5): 515–521.

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

Opiskelen Tampereen yliopistolla kasvatustieteen kandidaatin koulutusohjelmassa. Haen tutkimuslupaa opintoihini kuuluvan kandidaatintutkielman tekemiseen. Tutkielmani aihe on "Vaihtuva pienryhmätoiminta varhaiskasvatuksessa".

Pienryhmätoiminta varhaiskasvatuksessa on yleistynyt 2000-luvulla, silti sitä on tutkittu vähän. Erityisen vähälle huomiolle on jäänyt vaihtuva pienryhmätoiminta etuineen ja haasteineen. Kuitenkin minulla on ollut ilo päästä seuraamaan vaihtuvaa pienryhmätoimintaa. Hyvät kokemukseni toiminnasta ovat innoittaneet minua tutkimaan sitä tarkemmin.

Kandidaatintutkielmassani selvitän, miten tutkittavassa varhaiskasvatussyksikössä, xxx päiväkodissa, määritellään pienryhmätoiminta vaihtuvissa pienryhmissä ja millaisia kokemuksia varhaiskasvatuksen työntekijöillä on vaihtuvasta pienryhmätoiminnasta. Vaihtuvilla pienryhmillä tarkoitan pienryhmiä, joiden kokoonpano ei ole pysyvä/kiinteä. Tutkimusaineisto on tarkoitus kerätä haastattelemalla varhaiskasvatussyksikön kasvatushenkilökuntaa. Haastattelu nauhoitetaan, mikäli haastateltava antaa siihen luvan.

Pyydän tällä lupalomakkeella lupaa:

1. Haastatella päiväkodin kasvatushenkilökuntaa
2. Hyödyntää haastatteluaineistoa kandidaatintutkielmassa, jonka arvioitu valmistumisaika on 12/2019

Tutkimuksessani noudatan hyviä tutkimuseettisiä periaatteita, jotka liittyvät aineiston keräämiseen, säilyttämiseen ja salassapitosäännöksiin. Kaikki keräämäni tieto on luottamuksellista, enkä mainitse työssäni varhaiskasvatussyksikköä, kuntaa tai haastateltavia henkilöitä heidän oikeilla nimillään. Kaikki keräämäni tieto on vain omaan käyttööni ja tutkimusaineisto hävitetään tutkielman valmistuttua.

Annan mielelläni lisätietoja tutkimuksestani

Tiina Johanna Oja, varhaiskasvatuksen opiskelija, Tampereen yliopisto
puh. xxx, s-posti: xxx, osoite: xxx, xxx

Kandidaatin tutkielmassani vastaavana opettajana toimii Minna Mäkihonko. Halutessanne voitte olla yhteydessä häneen työhöni liittyvissä kysymyksissä (xxx, puh. xxx)

Tutkimusluvan myöntäminen

Annan Tiina Ojalle luvan kerätä ja käyttää tutkimusmateriaalia kohdissa 1-2 mainituilla tavoilla.

Paikka ja aika

Allekirjoitus ja nimenselvennys

Tietoa tutkimuksesta

16.10.2019

Hei!

Olen Tiina Oja ja opiskelen Tampereen yliopistolla kasvatustieteen kandidaatin koulutusohjelmassa. Etsin haastateltavia opintoihini kuuluvan kandidaatintutkielman tekemiseen. Tutkielmani aihe on "Vaihtuva pienryhmätoiminta varhaiskasvatuksessa" ja sen arvioitu valmistumisaika on 12/2019.

Pienryhmätoiminta varhaiskasvatuksessa on yleistynyt 2000-luvulla, silti sitä on tutkittu vähän. Erityisen vähälle huomiolle on jäänyt vaihtuva pienryhmätoiminta hyötyineen ja haasteineen. Kuitenkin minulla on ollut ilo päästä seuraamaan vaihtuvaa pienryhmätoimintaa. Hyvät kokemukseni toiminnasta ovat innoittaneet minua tutkimaan aihetta tarkemmin.

Kandidaatintutkielmassani selvitän, miten tutkittavassa varhaiskasvatusyksikössä määritellään pienryhmätoiminta vaihtuvissa pienryhmissä ja millaisia kokemuksia varhaiskasvatuksen työntekijöillä on vaihtuvasta pienryhmätoiminnasta. Vaihtuvilla pienryhmillä tarkoitan pienryhmiä, joiden kokoonpano ei ole pysyvä/kiinteä. Tutkimusaineisto on tarkoitus kerätä haastattelemalla. Haastattelun arvioitu kesto on noin 30-45 minuuttia. Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista. Voit keskeyttää haastattelun missä vaiheessa tahansa tai kieltäytyä vastaamasta sinulle esitettyyn kysymykseen. Haastattelu nauhoitetaan, mikäli annat siihen luvan. Haastattelun pääkysymykset ovat liitteenä, joten voit tutustua niihin halutessasi etukäteen.

Tutkimuksessani noudatan hyviä tutkimuseettisiä periaatteita, jotka liittyvät aineiston keräämiseen, säilyttämiseen ja salassapitosäännöksiin. Kaikki keräämäni tieto on luottamuksellista, enkä mainitse työssäni varhaiskasvatusyksikköä, kuntaa tai haastateltavia henkilöitä heidän oikeilla nimillään. Kaikki keräämäni tieto on vain omaan käyttööni ja tutkimusaineisto hävitetään tutkielman valmistuttua.

Annan mielelläni lisätietoja tutkimuksestani

Tiina Johanna Oja, varhaiskasvatuksen opiskelija, Tampereen yliopisto

puh. xxx, s-posti: xxx, osoite: xxx, xxx

Kandidaatin tutkielmassani vastaavana opettajana toimii Minna Mäkihonko. Halutessanne voitte olla yhteydessä häneen työhöni liittyvissä kysymyksissä (xxx, puh. xxx)

Kirjallinen suostumus tutkimukseen osallistumisesta

Annan suostumukseni siihen, että kasvatustieteen opiskelija Tiina Oja haastattelee minua kandidaatintutkielmaansa varten. Tiina Ojalla on lupa hyödyntää haastatteluaineistoa tutkielmassaan.

Ymmärrän, että haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista ja että voin missä tahansa vaiheessa keskeyttää haastattelun tai kieltäytyä vastaamasta esitettyyn kysymykseen. Minulle on luvattu, että tutkimusaineisto hävitetään tutkielman valmistuttua.

Haastattelun saa nauhoittaa: kyllä _____ ei _____

_____

Aika ja paikka

_____

Allekirjoitus ja nimenselvennys

HAASTATTELUN PÄÄKYSYMYKSET

Taustatiedot

- Kerro lyhyesti millaisessa ryhmässä tällä hetkellä työskentelet.
- Kerro lyhyesti koulutus- ja työtaustastasi alalla.

Pienryhmän määrittely ja käyttö päiväkodin arjessa

- Miten määrittelet omin sanoin pienryhmän?
- Millaiset pienryhmät ryhmässäsi on käytössä ja kuinka ryhmät muodostetaan?
- Miten pienryhmätoimintaa toteutetaan ryhmässäsi?
- Toteutetaanko ryhmässäsi omahoitajatoimintaa?
- Millaisia asioita pitää ottaa huomioon vaihtuvaa pienryhmätoimintaa toteutettaessa?
- Kuinka ryhmässäsi toimitaan poikkeustilanteissa? Esim. kasvattajan poissaolot.
- Kuinka ryhmässäsi on päädytty vaihtuvien pienryhmien käyttöön?
- Millaista palautetta olette saaneet vaihtuvien pienryhmien käytöstä?

Kokemuksia vaihtuvasta pienryhmätoiminnasta

- Millaisia hyötyjä ja mahdollisuuksia näet vaihtuvassa pienryhmätoiminnassa?
  - lapselle, kasvattajalle, tiimille
- Millaisia haasteita ja uhkia vaihtuvassa pienryhmätoiminnassa on?
- Kuinka vaihtuva pienryhmätoiminta vaikuttaa toiminnan suunnitteluun, itse toimintaan ja toiminnan arviointiin?
- Kuinka toiminnassa otetaan huomioon lasten mielenkiinnonkohteet?
- Kuinka toiminnassa tuetaan lasten vuorovaikutustaitojen kehittymistä?
- Kuinka lapsi kohdataan yksilöllisesti?
- Miten lapsen turvallisuuden tunnetta tuetaan?
- Mitä vaihtuvalla pienryhmätoiminnalla tavoitellaan?
- Ketkä osallistuvat pienryhmätoiminnan suunnitteluun?
- Onko sinulla kokemuksia toisenlaisten pienryhmien käytöstä?

Pääluokka	Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Yläluokka
Pienryhmätoiminnan edellytykset	Mä luotan kyllä mun tiimiin.	Luottamus omaan tiimiin	Oma asenne
	Aikuisen sitoutuminen ja se, et aikuinen on oikeesti läsnä siinä lasten kanssa.	Aikuinen sitoutuu toimintaan	
	Niin, oma asennehan siihen vaikuttaa tosi paljon.	Oma asenne vaikuttaa tosi paljon	
	Toki se edellyttää sitä, että sit koko tiimin pitää olla kartalla niistä lapsista ja nistä vasun tavoitteesta.	Koko tiimin oltava kartalla lapsista ja tavoitteista	
	No ylipäätäänsä se tiedonkulku ja tavallaan se yhteisymmärrys sen tiimin ja aikuisten kesken on tärkeätä.	Tiedonkulku tiimin kesken tärkeää	
	Et sillon kun se on kaikilla selkeenä mielessä miten tää homma toimii.	Toiminta kaikilla selkeenä mielessä	
	Mutta me ollaan hyvin avoimia ja puhutaan kaikki hyvin suoraan toisillemme.	Avoimuus tiimin kesken	
Arvoperusta pienryhmätoiminnan takana	Sitä niinku keskustelua käytiin, niinkun aika sillain purettiin kyllä hyvin osiin.	Vaatii paljon keskustelua	Kommunikointi
	Kaikki lapset pääsee osalliseksi siihen leikkiin ja toimintaan.	Kaikki lapset pääsee osalliseksi	
	Jos on jotain jumppajuttuja, niin me aina kysytään lapsilta sitten palaute niinku kaiken tavallaan päätteeksi ja mitä he toivois ens kerralla.	Lapsilta kysytään palaute	
	Pyritään siihen, et lasten ehtoilla mennään.	Lasten ehtoilla mennään	
	Sekin oli tavallaan lasten ideasta, et lähetään retkelle.	Toimintaa lasten ideoista	
	Se on Vasun mukaista toimintaa.	Vasun mukaista toimintaa	